

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Jana Malinová

**Globální rozvojové vzdělávání v českém
skautingu – analýza současného stavu a
návrhy do budoucna**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Helena Nováčková

Olomouc 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 31. 7. 2011

.....

podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí práce, Mgr. Heleně Nováčkové za věnovaný čas, cenné rady a přátelský přístup.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana MALINOVÁ**
Osobní číslo: **R08353**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Globální rozvojové vzdělávání v českém skautingu -
analýza současného stavu a návrhy do budoucna**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je analyzovat současné postavení globálního rozvojového vzdělávání (GRV) v Junáku - svazu skautů a skautek ČR a navrhnout nové možnosti začlenění GRV do činnosti skautských oddílů. V první, teoretické části se autorka bude věnovat popisu konceptu GRV, dále skautským výchovným metodám a cílům a současné situaci GRV v českém skautingu. Ve druhé, praktické části autorka vytvoří a detailně popíše programový celek, který bude napomáhat zařazení témat GRV do činnosti skautských oddílů.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 10 - 15 tisíc slov
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ČINČERA, Jan; CAHA, Milan; KULICH, Jiří. Hry a výchova k trvale udržitelnému rozvoji. Praha: Brontosaurus, 1996.

KLÁPŠTĚ, Petr; HOŘAVOVÁ, Kateřina; BEČKA, Marek. Svět okolo nás: Metodika ke skautské stezce. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008. 112 s. ISBN 978-80-86825-31-1.

NÁDVORNÍK, Ondřej; VOLFOVÁ, Andrea. Společný svět: Příručka globálního rozvojového vzdělávání. Praha: Člověk v tísní, 2004. 321 s. ISBN 80-903510-0-X.

NEUMAN, Jan; DOUBALÍK, Petr. Dobrodružné hry a cvičení v přírodě. Praha: Portál, 2009. 325 s. ISBN 978-80-7367-572-1.

PIKE, Graham; SELBY, David. Globální výchova. Praha: Grada, 1994. 322 s. ISBN 80-85623-98-6.

ŽÁRSKÁ, Magdaléna, et al. Jak pracovat se stezkou: Metodika ke skautské stezce. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008. 104 s. ISSN 1210-9827.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Helena Nováčková
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: 12. května 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: 13. května 2011

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 13. května 2010

Abstrakt, klíčová slova

Cílem bakalářské práce je popsat současné postavení globálního rozvojového vzdělávání v českém skautingu a navrhnout nové možnosti začlenění témat globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů. Bakalářská práce se skládá ze dvou částí. První, teoretická část práce je věnována globálnímu rozvojovému vzdělávání, jsou zde zmíněny cíle, témata a principy globálního rozvojového vzdělávání, pozornost je věnována také globální výchově. Druhá kapitola obsahuje charakteristiku českého skautingu, důraz je kladen především na popis skautské výchovné metody a praktické činnosti skautských oddílů. Třetí a poslední kapitola teoretické části se zabývá postavením globálního rozvojového vzdělávání v českém skautingu. Tato kapitola obsahuje popis skautských výchovných nástrojů a jejich zhodnocení z hlediska globálního rozvojového vzdělávání. V závěru kapitoly jsou zmíněny další možnosti začlenění globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů. Ve druhé, praktické části práce jsou detailně popsány aktivity vytvořené autorkou, které mají napomáhat začlenění témat globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů.

Klíčová slova

globální rozvojové vzdělávání, globální výchova, mimoškolní vzdělávání, český skauting, Junák, skautské výchovné nástroje, hry, aktivity

Abstract, Keywords

The aim of the bachelor thesis is to describe the current situation of global development education in the Czech scouting and propose new possibilities for integrating themes of global development education into activities of Scout units. The bachelor thesis consists of two parts. The first, theoretical part describes global development education. Targets, themes and principles of global development education are mentioned there, attention is also paid to global education. The second chapter contains the characteristics of Czech Scouting, emphasis is primarily on the description of the Scout Method and activities of Scout units. The third and final chapter of the theoretical part deals with the position of global development education in the Czech Scouting. This chapter describes the Scout educational means and focuses on their evaluation in terms of global development education. Another opportunities to integrate global development education into the activities of Scout units are mentioned at the end of this chapter. The second part of the thesis, a practical one, describes the activities created by the author to help the integration of themes of global development education to activities in Scout units.

Key words

global development education, global education, extracurricular education, Czech Scouting, Junák, Scout educational means, games, activities

Obsah

Seznam použitých zkratk	10
Seznam obrázků	10
Seznam tabulek	10
1 Úvod	11
Teoretická část práce	13
2 Globální rozvojové vzdělávání	13
2.1 Vymezení a definice pojmů	13
2.1.1 Globální výchova	17
2.2 Cíle, témata a principy globálního rozvojového vzdělávání	20
3 Junák – svaz skautů a skautek ČR	24
3.1 Obecná charakteristika a organizační struktura	24
3.2 Stručná historie českého skautingu	24
3.3 Poslání, principy a výchovná metoda skautingu	25
3.4 Praktická činnost	27
4 Postavení globálního rozvojového vzdělávání ve skautingu	29
4.1 Zhodnocení skautských výchovných nástrojů z hlediska globálního rozvojového vzdělávání	30
4.1.1 Stručná charakteristika stezky	31
4.1.2 Stezka a globální rozvojové vzdělávání	34
4.1.3 Sbírka Postavme školu v Africe	39
4.2 Možnosti začlenění globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů	44
Praktická část práce	46
5 Východiska pro vytvoření programu	46
6 Podrobný popis jednotlivých aktivit	49
6.1 Jen se spojit	49
6.2 Výrobky	51
6.3 Globální snídaneč	52
6.4 Vývoj mezinárodního obchodu	54
6.5 Boj s pouští	56
6.6 Mobily	58
6.7 Voda	60

6.8	Dopady lidské činnosti na životní prostředí	62
6.9	Globální oteplování.....	63
6.10	Kreslení budoucnosti	66
7	Závěr	68
	Seznam literatury.....	70
	Přílohy.....	73

Seznam použitých zkratk

ARPOK	Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje o.p.s.	
DEA	Asociace rozvojového vzdělávání	Development Education Association
FoRS	České fórum pro rozvojovou spolupráci	
MZV ČR	Ministerstvo zahraničních věcí ČR	
OSN	Organizace spojených národů	United Nations
WOSM	Světová organizace skautského hnutí	World Organization of the Scout Movement

Seznam obrázků

Obrázek 1 Globální výchova	14
Obrázek 2 Vzájemný vztah lidských práv a jednotlivých výchov.....	17
Obrázek 3 Dimenze globální výchovy.....	19
Obrázek 4 Prvky skautské výchovné metody.....	27
Obrázek 5 Oblasti stezky.....	32
Obrázek 6 Ukázka z Cestičky světlušek	34
Obrázek 7 Ukázka ze Skautské stezky.....	34
Obrázek 8 Nášivka projektu Postavme školu v Africe	42

Seznam tabulek

Tabulka 1 Cíle globálního rozvojového vzdělávání.....	20
Tabulka 2 Témata globálního rozvojového vzdělávání.....	22
Tabulka 3 Principy globálního rozvojového vzdělávání	23
Tabulka 4 Výchovné kategorie	33
Tabulka 5 Cíle bodů stezky oblasti Svět okolo nás.....	35
Tabulka 6 Příklady aktivit projektu Postavme školu v Africe	42

1 Úvod

Postupem času se svět stává složitější, propojenější, stále se mění a zrychluje. Jednotlivé části světa se navzájem ovlivňují, z lokálních problémů se stávají problémy globální, co platí dnes, může být za několik dní úplně jinak. Jak pro dospělé tak i pro děti, a pro ty mnohem více, je velmi složité se v takovém světě orientovat, najít si v něm své místo, chápat jej a vytvořit si na něj svůj vlastní názor. Tomuto by mělo napomáhat globální rozvojové vzdělávání, které si postupem času získává v prostředí České republiky stále větší pozornost. Globální rozvojové vzdělávání si postupně buduje postavení ve školách, existuje mnoho organizací, které se zabývají začleňování témat globálního rozvojového vzdělávání do školního vyučování.

Dle mého názoru má globální rozvojové vzdělávání také potenciál v dosud možná trochu opomíjeném neformálním, tedy mimoškolním vzdělávání. V neformálním vzdělávání má své místo Junák – svaz skautů a skautek ČR, který je největší výchovnou organizací v České republice a globálnímu rozvojovému vzdělávání poskytuje stále větší prostor ve své činnosti. Impulsem pro zaměření bakalářské práce tímto směrem byl zájem o globální rozvojové vzdělávání na jedné straně a dlouholetá práce s dětmi ve skautském oddíle na straně druhé.

Cílem bakalářské práce je popsat současné postavení globálního rozvojového vzdělávání v českém skautingu a navrhnout další možnosti začlenění jeho témat do činnosti skautských oddílů. Práce je rozčleněna do dvou částí, teoretické a praktické.

První kapitola teoretické části je věnována globálnímu rozvojovému vzdělávání, v úvodu je věnován prostor vymezení a definici pojmů. Dále jsou v první kapitole popsány cíle, témata a principy globálního rozvojového vzdělávání a pozornost je věnována také globální výchově. Druhá kapitola obsahuje popis skautského hnutí v České republice. Důraz je kladen na charakteristiku poslání a principů skautingu a skautské výchovné metody. Ve druhé kapitole je dále věnován prostor popisu praktické činnosti skautských oddílů. Z prvních dvou kapitol vychází třetí a poslední kapitola, která se zabývá postavením globálního rozvojového vzdělávání v českém skautingu a tvoří jádro teoretické části práce. Tato kapitola obsahuje popis skautských výchovných nástrojů a jejich zhodnocení z hlediska globálního rozvojového vzdělávání, pozornost je věnována především skautské stezce a sbírce Postavme školu v Africe. V závěru kapitoly jsou uvedeny další možnosti začlenění témat globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů.

Cílem praktické části práce je vytvoření programu, který by měl napomáhat začlenění témat globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů. V úvodu jsou uvedena východiska pro vytvoření programu a následuje podrobný popis jednotlivých aktivit. Aktivity jsou doplněny přílohami zařazenými na konci práce.

Zdroje použité při vypracování práce jsou knižní a internetové, odkazy na zdroje jsou uváděny v textu. Vzhledem k tématu byla pro vypracování práce použita pouze česky psaná literatura. Množství dostupných zdrojů se liší napříč kapitolami práce. Ke kapitolám o globálním rozvojovém vzdělávání ve skautingu existuje jen velmi málo relevantních zdrojů. Při zpracování teoretické části práce byla použita metoda sběru dat, následná analýza a kompilace informací. Praktická část práce byla vytvořena na základě poznatků z teoretické části a s využitím vlastních zkušeností autorky.

Teoretická část práce

2 Globální rozvojové vzdělávání

2.1 Vymezení a definice pojmů

Termín *globální rozvojové vzdělávání* je národně specifický pojem, který byl poprvé použit Ondřejem Nádvoříkem a Andreou Volfovou v příručce globálního rozvojového vzdělávání *Společný svět* (2004). Stejný termín používá většina neziskových organizací zabývajících se rozvojovým vzděláváním (kromě společnosti Člověk v tísni také například ARPOK, Společnost pro Fair Trade, Adra, INEX a jiné), dále FoRS a Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Vedle termínu *globální rozvojové vzdělávání* je používána řada dalších termínů, které jsou někdy chápány pro globální rozvojové vzdělávání jako nadřazující a jindy jako synonyma. Překladem anglického výrazu *Global Education* vznikly dva termíny, *globální výchova* a *globální vzdělávání* (slovo *education* je překládáno různými autory jako *výchova* nebo jako *vzdělávání*). Obdobná situace nastává u anglického výrazu *Development Education*, který je překládán jako *rozvojové vzdělávání* nebo také, i když méně často, jako *rozvojová výchova*.

V oblasti globálního rozvojového vzdělávání je patrná značná terminologická nejednotnost, existuje zde pět různých pojmů, u nichž není zcela jasné, zdali se jedná o synonyma či jeden z pojmů je nadřazený jinému pojmu či pojmům ostatním. Různí autoři zabývající se touto problematikou vysvětlují pojmy odlišně. Obdobná situace nastává, pokoušíme-li se pojem definovat. Mezi příčiny terminologické nejednotnosti patří dlouholetá neexistence národní strategie globálního rozvojového vzdělávání¹ a také fakt, že globální rozvojové vzdělávání nemá v prostředí České republiky dlouhou tradici. Cílem není pojmut celou problematiku terminologie a definování globálního rozvojového vzdělávání, ale jen nastínit některé z pohledů a stručně jednotlivé přístupy srovnat.

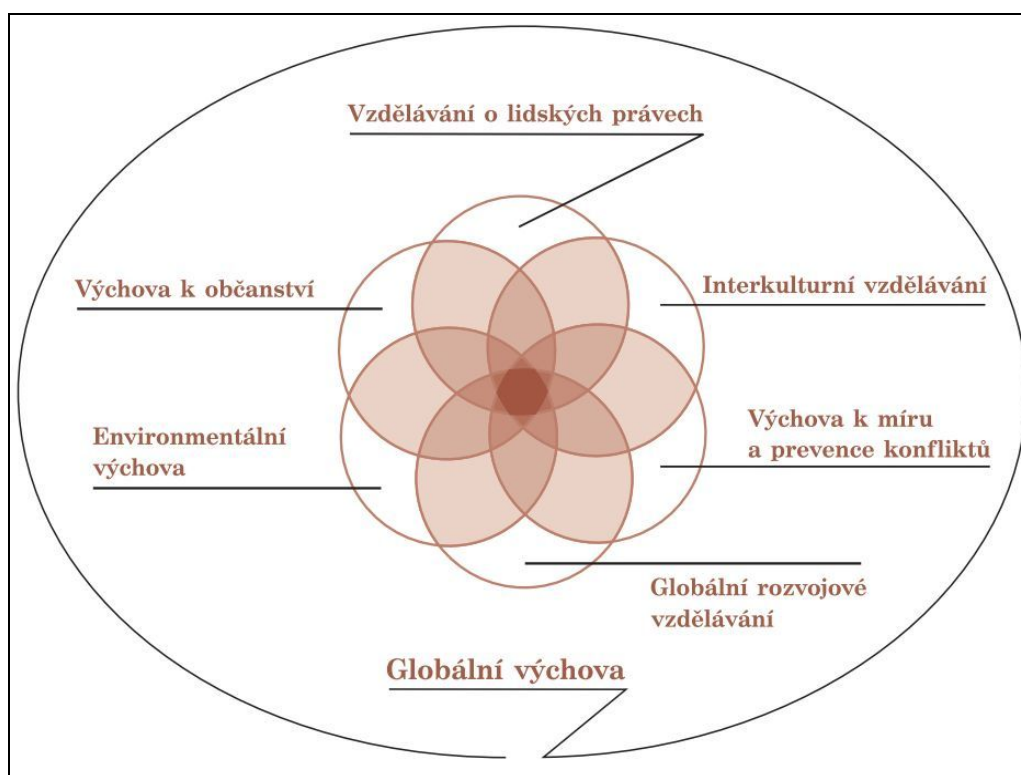
Jak již bylo uvedeno výše, pojem *globální rozvojové vzdělávání* byl poprvé použit v publikaci *Společný svět* společnosti Člověk v tísni. Autoři vycházejí z definice OSN: „Obecným cílem rozvojového vzdělávání je umožnit lidem, aby se podíleli na rozvoji své komunity, národa a

---

¹ Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání byla přijata až na začátku roku 2011: *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání na období 2011–2015* (MZV ČR, 2011), příprava strategie probíhala v letech 2009 a 2010.

celého světa. Takováto možnost vyžaduje kritické povědomí o místní, národní a mezinárodní situaci založené na porozumění sociálním, ekonomickým a politickým procesům.“ (Nádvorník a Volfová, 2004, 15)

Nádvorník a Volfová (2004, 17) uvádějí, že termín *globální rozvojové vzdělávání* používají pro překlad anglického termínu *Development Education*, nikde se však nezmiňují, co je vedlo k použití tohoto termínu namísto termínu *rozvojové vzdělávání*. Autoři dále uvádějí, že termín *globální výchova* je někdy používán jako synonymum pro *rozvojové vzdělávání*. Pro vyjasnění vztahu různých výchov a vzdělávání autoři vycházejí z pojetí institutu North-South Centre při Evropské radě, které pojímá Globální výchovu jako zastřešující koncept². Autoři „pod křídla“ globální výchovy zařadili environmentální výchovu, výchovu k občanství, vzdělávání o lidských právech, interkulturní vzdělávání, výchovu k míru a prevenci konfliktů a globální rozvojové vzdělávání (Obrázek 1). Tyto výchovy a vzdělávání mají podle autorů společné základní soubory hodnot, myšlenek a znalostí, uznání potřeby rozvíjet klíčové schopnosti a znalosti a zajistit tvůrčí příležitosti a aktivity, odlišují se pak tématickým zaměřením a svými cíli, které se však navzájem doplňují a podporují.

Obrázek 1 Globální výchova

Zdroj: Nádvorník a Volfová (2004, 17)

² Globální výchova podle pojetí North-South Centre obsahuje rozvojové vzdělávání, interkulturní vzdělávání, vzdělávání pro udržitelnost a vzdělávání pro mír a prevenci konfliktů. (Nádvorník a Volfová, 2004, 17)

Nádvorník a Volfová (2004, 17) termín *globální rozvojové vzdělávání* definují jako „celoživotní vzdělávací proces, který informuje o životech lidí žijících v rozvojových a rozvinutých zemích a umožňuje lidem pochopit souvislosti mezi jejich vlastními životy a životy lidí na celém světě, usnadňuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které ovlivňují životy všech lidí, rozvíjí dovednosti, které umožňují lidem aktivně se podílet na řešení problémů, podporuje hodnoty a postoje, které umožňují lidem aktivně se podílet na řešení problémů na místní, regionální, nadnárodní a mezinárodní úrovni, a směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život podle svých představ.“

S pojmem *globální rozvojové vzdělávání* pracuje také Ministerstvo zahraničních věcí ČR, které pojem definuje v *Koncepci zahraniční rozvojové spolupráce ČR na období 2010–2017* (MZV ČR, 2010, 31). Prakticky totožná definice je použita také v *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání na období 2011–2015* (MZV ČR, 2011, 5): „Globální rozvojové vzdělávání je celoživotní vzdělávací proces, který přispívá k pochopení rozdílů a podobností mezi životy lidí v rozvojových a rozvinutých zemích a usnadňuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které je ovlivňují. Rozvíjí dovednosti a podporuje vytváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů. Globální rozvojové vzdělávání směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život.“ V *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání* je použití pojmu *globální rozvojové vzdělávání*, které vychází z pojmů *Global Education* a *Development Education*, odůvodněno tím, že je pojem již několik let v České republice používán a zároveň vyjadřuje rozvojový aspekt ve významu globálního rozvoje a nikoliv rozvoje osobnostního. Dalším důvodem je fakt, že se „v mezinárodním prostředí v posledních letech upouští od pojmu ‚Development Education‘ a nahrazuje se pojmem ‚Global Education‘, neboť problémy rozvojových zemí významně ovlivňují situaci celého světa, a je tedy nutné se jimi zabývat z globálního pohledu“. (MZV ČR, 2011, 5)

Při pohledu na obě výše uvedené definice je jasné patrné, že v *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání* (MZV ČR, 2011, 5) je v podstatě přeformulována definice použitá Nádvorníkem a Volfovou (2004, 17)³. Nádvorník a Volfová (2004, 17) při definování pojmu *globální rozvojové vzdělávání* pravděpodobně vycházeli z definice používané Asociací

---

3 Autoři *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání* (MZV ČR, 2011, 5) v použité literatuře uvádějí příručku *Společný svět* (Nádvorník a Volfová, 2004, 17), z čehož vyplývá, že z ní při vymezení pojmu globální rozvojové vzdělávání vycházeli.

rozvojového vzdělávání (DEA), která *rozvojové vzdělávání* definuje jako „celoživotní učení, které zkoumá vztahy mezi lidmi žijícími v ‚rozvinutých‘ zemích Severu a lidmi z ‚rozvojového‘ Jihu; umožňuje tak porozumět nejen vlastním životům, ale i životům lidí na celém světě; prohlubuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým a ekologickým silám, které utvářejí naše životy; rozvíjí dovednosti, postoje a hodnoty jakožto nutný předpoklad spolupráce na opatřeních zasazujících se o změnu a podmínku nutnou pro kontrolu nad vlastními životy“. (Brander et al., 2006, 29)

Autoři *Národní zprávy o globálním vzdělávání v České republice* (O’Loughlin a Wegimont, 2008) namísto termínu *globální rozvojové vzdělávání* užívají termín *globální vzdělávání*. Použití tohoto termínu autoři přímo nevysvětlují, může to však být dáno tím, že vycházejí z *Maastrichtské deklarace globálního vzdělávání*⁴, kde je tento termín použit. Autoři uvádějí, že pojem *globální vzdělávání* může být chápán jako synonymum českého národně specifického pojmu *globální rozvojové vzdělávání*. V definici⁵, kterou používají, je však uvedeno, že *globální vzdělávání* zahrnuje několik dalších výchov a vzdělávání, což se ovšem neshoduje s běžně chápaným významem pojmu *globální rozvojové vzdělávání*.

Úplně jiný pohled na danou problematiku nabízí autoři publikace *Kompas, manuál pro výchovu mládeže k lidským právům* (Brander et al., 2006, 26–29), kteří do středu staví výchovu k lidským právům, ostatní oblasti výchovy pak okolo na základě toho, jaký vztah mají práva k jiným oblastem výchovy (Obrázek 2, strana 17). Mezi výchovy související s lidskými právy autoři zařadili také *globální výchovu* a *rozvojovou výchovu*⁶. U globální výchovy autoři podtrhují, že může vyvolat otázky spojené s lidskými právy a upozornit tak na jejich porušování v různých částech světa. Rozvojová výchova podle autorů souvisí s výchovou globální, ale zvláštní důraz klade na práva třetí generace⁷. Autoři ve schématu zakreslují vztah rozvojové výchovy k výchově interkulturní z důvodu, že rozvojová výchova

---

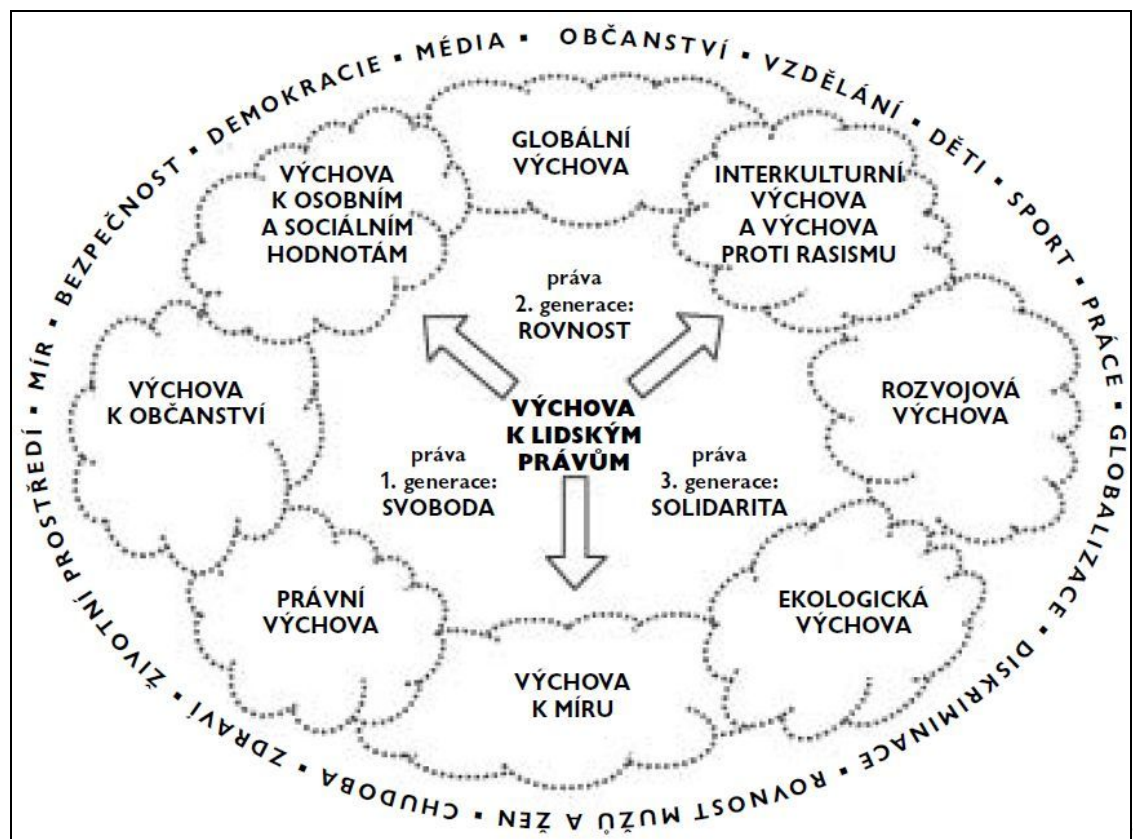
4 V *Maastrichtské deklaraci globálního vzdělávání* (Maastricht Global Education Declaration) je používán pojem *Global Education*, což může být také přeloženo jako *globální výchova*.

5 Definice uvedená v *Maastrichtské deklaraci globálního vzdělávání* zní: „Globální vzdělávání je vzdělávání, které otevírá lidem oči a mysl pro realitu světa, a probouzí je k tomu, aby usilovali o větší spravedlnost ve světě, o rovnost všech lidí a lidská práva pro všechny. Pojem globální vzdělávání zahrnuje také rozvojové vzdělávání, výchovu k lidským právům, výchovu k udržitelnému rozvoji, výchovu k míru a prevenci konfliktů a multikulturní výchovu, která je globálním rozměrem výchovy k občanství.“ (O’Loughlin a Wegimont, 2008, 34)

6 V publikaci je upřednostněno překládat výraz *education* jako *výchova*, tím vznikl i poněkud nezvyklý termín *rozvojová výchova* (Development Education).

7 Autoři rozdělují lidská práva na práva první, druhé a třetí generace. Do práv první generace (práva svobody) patří občanská a politická práva (tradičně jsou součástí formálního vzdělávání), do práv druhé generace (práva rovnosti) pak patří práva sociální, ekonomická a kulturní (v rámci formálního vzdělávání se jim nedostává dostatečné pozornosti). Práva třetí generace (práva solidarity) jsou také známa jako „rodící se“ práva (ještě nejsou zcela přijímána a uznávána) a patří do nich kolektivní práva společnosti nebo národů. (Brander et al., 2006, 25–26)

přisuzuje velký význam tématům věnujícím se interakci různých společností a různých cest sociálního a ekonomického rozvoje.

Obrázek 2 Vzájemný vztah lidských práv a jednotlivých výchov

Zdroj: Brander et al. (2006, 27)

2.1.1 Globální výchova

Podle pojetí North-South Centre při Evropské radě je pojem globální výchova zastřešující pro různé výchovy a vzdělávání, mezi nimiž je i rozvojové vzdělávání (Nádvorník a Volfová, 2004, 17) a proto je nezbytné nastínit alespoň základní myšlenky globální výchovy. Globální výchova je označení pro relativně nový směr v pedagogice, který byl v osmdesátých letech navržen a rozpracován při univerzitě v Yorku. Pojem globální výchova je v České republice známý především díky překladu knih Grahama Pikea a Davida Selbyho⁹, které zde vyvolaly velký ohlas. (Činčera, 2007a) Mimo Pikea a Selbyho termín globální výchova používá také například Alena Horká (2000), která se věnuje koncepci globální výchovy v podmínkách české školy v knize *Výchova pro 21. století*. Jan

⁸ Výrazy na obvodu představují témata, která se týkají problematiky lidských práv. (Brander et al., 2006, 26)

⁹ Je nutné zmínit i příspěvek Michala Pasternaka a Davida Selbyho (1992) o globální výchově na semináři TOUCH 89, který byl pořádán hnutím Brontosaurus v Seči.

Činčera (2007a) rozpracovává globální výchovu spíše z hlediska výchovy environmentální. U vztahu těchto dvou výchov autor uvádí, že globální výchova může být chápána jako jeden z interpretivistických¹⁰ proudů environmentální výchovy nebo environmentální výchovu můžeme chápat jako jedno z témat globální výchovy, podle autora záleží na tom, jak široce či naopak úzce chápeme environmentální výchovu.

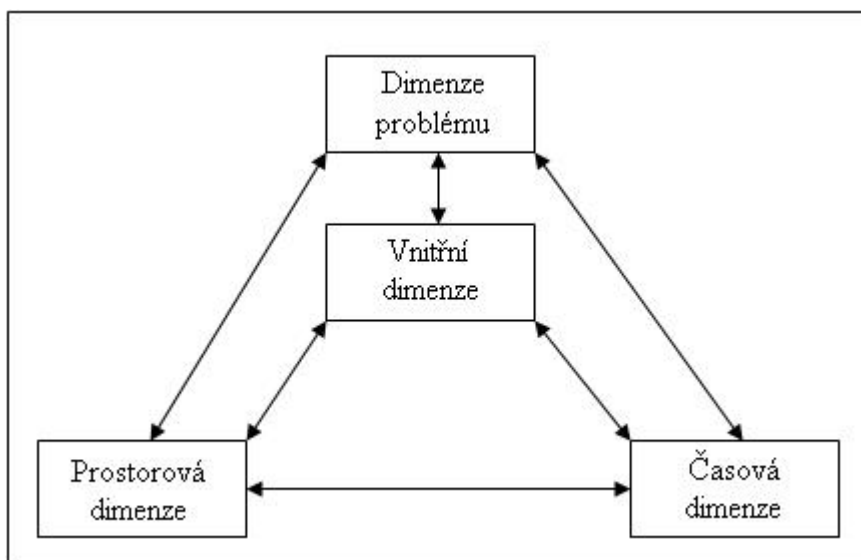
Podle Pikea a Selbyho (1994, 53–80) je v globální výchově důležitá vyváženost citové a rozumové složky výuky a soulad obsahu a formy učení, protože forma se přímo váže k obsahu a je sama o sobě určitým sdělením. Studenti se více naučí a lépe se chovají, jestliže mají pocit, že je učitelé berou jako rovnoprávné partnery a přistupují k nim otevřeně a s porozuměním. Globální výchova by měla přispívat k budování kladného vztahu k sobě a druhým, zvyšovat úroveň sebepoznání, sebehodnocení a sebedůvěry, navozovat pocit jistoty u všech studentů bez rozdílu. V globální výchově je dále důležité aktivní zapojení žáka do procesu výuky a podpora kooperativního přístupu, protože nikoliv soutěž, ale spolupráce je přirozeným způsobem lidského chování. Dalšími významnými pojmy v globální výchově jsou učení prožitkem a tvořivost, protože globální výchova by měla rozvíjet samostatné a tvořivé myšlení. Autoři dále uvádějí, že hlavním cílem školní docházky by měla být výchova dětí pro budoucnost, škola by měla vybavit studenty nezbytnými znalostmi pro život v našem stále se měnícím a čím dál více vzájemně propojeném světě. Studenti by se především měli naučit získávat a zpracovávat informace. Globální výchova je výchova celoživotní, škola nemůže připravit absolventy na všechny požadavky života, měli by si s sebou však odnést motivaci k dalšímu sebevzdělávání a alespoň základní schopnost orientovat se v běžných životních situacích.

Na semináři o ekologické výchově *TOUCH 89* v Seči, který byl organizován hnutím Brontosaurus, byl přednesen příspěvek Michala Pasternaka a Davida Selbyho o globální výchově. Podle autorů zahrnuje globální výchova čtyři základní a navzájem hluboce spjaté dimenze. Jedná se o dimenzi prostorovou, časovou, dimenzi problémů a dimenzi vnitřní (Obrázek 3, strana 19). **Prostorová dimenze** se týká rostoucí vzájemné provázanosti současného světa a jejího pochopení studenty. **Časová dimenze** se vztahuje k vnímání minulosti, přítomnosti a budoucnosti, přičemž budoucnost by měla být zařazena do výchovného procesu, aby studenti měli možnost studovat různá pojetí budoucnosti, reagovat na ně a diskutovat o nich. **Dimenze problémů** se týká současných vzájemně

---

¹⁰ Interpretivistické proudy environmentální výchovy usilují o formování postojů a jejich hlavním prostředkem je prožitek. (Činčera, 2007a, 15–16)

propojených globálních problémů. Tyto tři dimenze autoři chápou jako vnější dimenze globální výchovy, které jsou v dynamické souhře se čtvrtou dimenzí, dimenzí vnitřní. **Vnitřní dimenze** obsahuje vnímání a poznání sebe sama, které jde ruku v ruce s poznáním okolního světa, kdy se obě cesty vzájemně doplňují a objasňují, a souvisí s poznáním, že život jednotlivce je spjat se životem a osudem ostatních lidí kdekoli na světě, což vede ke kritickému zkoumání původních stanovisek a hodnot. (Pasternak a Selby, 1992, 1–3)

Obrázek 3 Dimenze globální výchovy

Zdroj: Pasternak a Selby (1992, 3)

Pike a Selby (2009a, 13–18) model čtyř dimenzí dále rozpracovávají a poukazují na nedostatky tradičních vzdělávacích přístupů a doporučují změny obsahu kurikula tak, aby odpovídalo současnosti a lépe žáky připravovalo na život. Autoři zdůrazňují porozumění vzájemným souvislostem na všech úrovních, od osobní po globální. Dále popisují **vnější cestu**, která vede k objevování světa, v němž žijeme, a **vnitřní cestu** vedoucí k chápání sebe sama a svých možností. Autoři sestavili tabulku (Příloha x?), která by měla sloužit jako přehled podstaty globální výchovy a napomáhat jejímu zavádění do vyučování. Ke každé ze čtyř dimenzí přiřadili klíčové pojmy a cíle v oblasti znalostí, dovedností a postojů.

Podle Pikea a Selbyho (2009a, 13) v sobě pojem globální výchova spojuje dva směry pedagogické teorie a praxe, které tvoří životně důležité a vzájemně spjaté ústřední prvky vzdělávání. Hlavními pojmy těchto dvou směrů jsou **planetární vědomí** a **ústřední postavení dítěte**. V případě planetárního vědomí se jedná o respektování principu „jedné Země“, kdy zájmy jednotlivých států musí být vnímány s ohledem na potřeby celé planety. Úkolem vzdělávání by mělo být utvářet osobnost člověka, který toleruje lidi z jiných kultur, s jiným vyznáním světovým názorem a váží si jich, utvářet občana, který chápe globální

problémy a trendy, různá hlediska a úhly pohledu. Pojem ústřední postavení dítěte vychází z názoru, že se děti učí nejlépe tehdy, jsou-li podporovány v jejich vlastním zkoumání a objevování a jedná-li se s nimi jako s osobnostmi s jedinečnými názory, zkušenostmi a nadáním.

2.2 Cíle, témata a principy globálního rozvojového vzdělávání

Dosud vládla v oblasti vymezení cílů ale i témat globálního rozvojového vzdělávání jistá nejednotnost. **Cíle globálního rozvojového vzdělávání** byly uváděny v řadě publikací, ve většině z nich ale nepřímo či ne zvlášť podrobně. Asi nejucelenější formulaci cílů nabídli Nádvořík a Volfová (2004, 16) v publikaci *Společný svět*, cíle globálního rozvojového vzdělávání autoři formulovali na základě postojů a hodnot, které si studenti vytvoří, a dále na základě dovedností a znalostí, které studenti získají (Tabulka 1). Za velký krok kupředu lze považovat vznik *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání* na počátku roku 2011, ve které jsou mimo jiné jasně formulovány cíle, témata a principy globálního rozvojového vzdělávání. Ve strategii jsou uvedeny obecné cíle globálního rozvojového vzdělávání v šesti bodech, které jsou podrobně popsány v následujícím textu, a dále pak konkrétní cíle, které jsou prakticky totožné s cíli formulovanými Nádvoříkem a Volfovou (2004, 16), pouze u několika málo cílů je nepatrně pozměněna jejich formulace.

Tabulka 1 Cíle globálního rozvojového vzdělávání

Oblast	Cíle z hlediska studentů
Postoje a hodnoty	přijímají zodpovědnost za sebe a svět, ve kterém žijí
	jsou motivováni k tomu, aby se aktivně podíleli na řešení místního problému a přispívali k řešení problémů na regionální, národní i mezinárodní úrovni, a to i v situacích, ze kterých jim neplynou přímé výhody
	jsou si vědomi výhod spolupráce s ostatními lidmi
	respektují odlišné názory a pohledy na svět
	jsou solidární s lidmi žijícími v těžkých podmínkách
Dovednosti	využívají nástrojů demokracie při podílení se na veřejném životě
	dokážou vymezit problém, analyzovat ho, hledat různá řešení, vybrat nejvhodnější řešení a využívat při něm vlastních zkušeností i zkušeností ostatních
	dokážou odhadnout své schopnosti a hledat možnosti, jak je využít při řešení problémů
	dokážou efektivně spolupracovat s ostatními
	dokážou si na základě informací vytvořit vlastní názor a uvést pro něj argumenty
	umějí přijmout názor ostatních a korigovat svůj původní názor
	dokážou využívat empatie při poznávání situace ostatních
	umějí myslet systémově a hledat souvislosti

Znalosti	znají příčiny a důsledky nejdůležitějších globálních problémů, vědí, co pomáhá a co brání udržitelnému lidskému rozvoji
	srovnávají různé chápání konceptů – rozvoj, lidská práva, globalizace
	rozumějí situacím lidí žijících v těžkých životních podmínkách, znají různé příčiny a důsledky těchto situací
	jsou si vědomi rozdílů v ekonomické a sociální situaci lidí na světě, znají různé pohledy a příčiny a důsledky tohoto stavu
	chápuou vzájemnou závislost a propojenost různých oblastí světa a různých dimenzí rozvoje
	znají hlavní aktéry rozvojové spolupráce a vědí o svých možnostech podílet se aktivně na rozvoji na lokální i globální úrovni
	vědí, proč a jakým způsobem je uskutečňována rozvojová spolupráce

Zdroj: zpracováno podle Nádvorníka a Volfové (2004, 16)

Hlavním cílem globálního rozvojového vzdělávání je podle *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání* (MZV ČR, 2011, 9–10), aby „**lidé přijali svůj díl odpovědnosti za situaci ve světě**“, což vyžaduje:

1. „aby získali všeobecný přehled o propojenosti současného světa a globálních problémech lidstva, zejména pak o problematice vztahu vyspělých zemí a zemí rozvojových ve všech jeho historických, ekonomických a politických souvislostech;
2. aby měli základní vědomosti o hlavních problémech rozvojového světa (chudoba, politická nestabilita, populační růst, hlad, špatný zdravotní stav, negramotnost, nedostatečný přístup k pitné vodě), jejich příčinách a možných způsobech řešení;
3. aby si uvědomovali souvislost mezi chováním a životním stylem lidí z vyspělých zemí (konzum a nadbytečná spotřeba, nevyvážené obchodní vztahy, ekonomické a environmentální vykořisťování, vývoz zbraní) a problémy lidí ze zemí chudých;
4. aby rozvíjeli vědomí globální zodpovědnosti, kulturní, etnické a náboženské tolerance a solidarity s problémy jiných, byť vzdálených lidí;
5. aby získali podrobnější vědomosti o činnosti institucí zabývajících se problematikou rozvojové spolupráce a rozvojových zemí (vládní pomoc, OSN a jeho agentury, církevní charitativní organizace, nevládní organizace);
6. aby získali motivaci pro vlastní spoluúčast při řešení uvedených problémů a pomoc lidem z rozvojových zemí, ať už činností v nevládních organizacích, ve vlastním budoucím povolání či v každodenním životě.“ (MZV ČR, 2011, 9–10)

Co se týče **témat globálního rozvojového vzdělávání**, obdobně jako u cílů doposud chybělo jejich jednotné vymezení¹¹. V *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání* (MZV ČR, 2011, 11) jsou uvedena celkem 22 témata globálního rozvojového vzdělávání, která jsou rozdělena do čtyř oblastí podle svého zaměření (Tabulka 2).

Tabulka 2 Témata globálního rozvojového vzdělávání

Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa	ekonomická globalizace včetně světového obchodu a etického spotřebitelství
	kulturní, sociální a politická globalizace
	migrace ve světě
	mezinárodní instituce
Lidská práva	základní lidská práva
	dětská práva a práva seniorů
	diskriminace a xenofobie
	demokracie a dobré vládnutí
	rovnost mužů a žen
Globální problémy	chudoba a nerovnost
	nízká míra vzdělanosti
	zdravotní problémy
	podvýživa a hlad
	nedostatek nezávadné vody
	životní prostředí
	populační růst
	konflikty a násilí
Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce	rozvoj, jeho pojetí a kulturní podmíněnost
	rozvojové cíle tisíciletí
	historie, motivy, principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce
	aktéři mezinárodní humanitární pomoci a rozvojové spolupráce
	aktivity České republiky a EU v oblasti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce

Zdroj: zpracováno podle MZV ČR (2011, 11)

V *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání* (MZV ČR, 2011, 12) jsou formulovány také **principy globálního rozvojového vzdělávání**. Tyto principy „odrážejí základní zásady při zavádění témat globálního rozvojového vzdělávání do vzdělávacího procesu, tedy způsob, jak s těmito tématy pracovat, aby bylo dosaženo cílů globálního rozvojového vzdělávání“. Autoři *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání* stanovili celkem osm nejdůležitějších principů globálního vzdělávání (Tabulka 3, strana 23).

---

¹¹ Například Ondřej Nádvozník (2005) mezi témata globálního rozvojového vzdělávání zařadil Fair Trade, gender a rozvoj, globalizaci, historické kořeny současného světa, humanitární pomoc a rozvojovou spolupráci, chudobu, konflikty, lidská práva, lidský rozvoj, mezinárodní instituce, migraci, mezinárodní dluh, nerovnost, podíl na rozhodování, populační vývoj, světový obchod, vzdělání, zdraví, životní prostředí a udržitelný rozvoj.

Tabulka 3 Principy globálního rozvojového vzdělávání

globální zodpovědnost	zodpovědnost za sebe a za svět, ve kterém žijeme
participace	účast na řešení problémů a konfliktů
partnerství	spolupráci a rovnocenné partnerství mezi aktéry, státními i nestátními
solidarita	solidaritě s lidmi žijícími v obtížných podmínkách a ochotu jim pomoci
vzájemná propojenost	vnímání současného světa jako celku a hledání souvislostí mezi místním, regionálním i celosvětovým děním
otevřenost a kritické myšlení	otevřený a kritický přístup k informacím a názorům, schopnost morálního úsudku a rozhodnutí na základě informovaného postoje
sociální spravedlnost	aktivní podporu dodržování lidských práv a prosazování rovných příležitostí pro všechny
udržitelný rozvoj	přizpůsobení životního stylu potřebě zachování a zlepšení kvality životního prostředí pro příští generace

Zdroj: zpracováno podle MZV ČR (2011, 12)

3 Junák – svaz skautů a skautek ČR

3.1 Obecná charakteristika a organizační struktura

„Východiskem skautingu je přesvědčení, že svět může být skutečně lepší. A že záleží na každém člověku, co pro to udělá. Skauting je projekt, jehož posláním je zlepšovat svět skrze jednotlivé lidi, kterým pomáhá vstoupit na cestu dobrovolného zájmu o vlastní rozvoj i rozvoj nejbližších lidí.“ (Junák, nedatováno 2)

Junák – svaz skautů a skautek ČR je podle základního vnitřního předpisu organizace, *Stanov Junáka* „dobrovolné, nezávislé a nepolitické občanské sdružení ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb. sdružující své členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, rasy nebo jiných rozdílů.“ (Junák, 2001, 1)

Junák je se svými **45 tisíci členy** největší výchovnou organizací v České republice. Skauting v naší zemi existuje od roku 1911, skautskými oddíly od té doby prošlo na půl milionu lidí. Junák je členem mezinárodních skautských organizací, hlásí se k jejich poslání, zásadám a metodám. Skautské hnutí existuje ve 216 zemích a teritoriích světa¹², má přes 40 milionů členů a je tedy největší mezinárodní organizací pro děti a mládež. (Junák, nedatováno 2)

Organizační struktura Junáka je poměrně složitá a je dopodrobna popsána ve *Stanovách Junáka* (Junák, 2001, 4–6), při výběru nejpodstatnějších informací by se dalo říci, že organizační strukturu Junáka tvoří Junák (jako celek) spravován ústředními orgány¹³, dále pak vyšší (junácké kraje a okresy), základní a zvláštní organizační jednotky, které jsou spravovány svými orgány. Základní organizační jednotkou je středisko sdružující výchovné jednotky – oddíly, které však nemají právní subjektivitu.

3.2 Stručná historie českého skautingu

Cílem není pojmut celou historii českého skautingu, ta by vydala na obsáhlou knihu, ale nastínit, jakou má skauting v naší zemi tradici, s vědomím, že historie ovlivňuje současnou

---

¹² Skauting neexistuje pouze v Andoře, Číně, Severní Koreji, Laosu, Barmě a na Kubě. (Junák, nedatováno 2)

¹³ Statutárním orgánem Junáka je starosta Junáka, ústředními orgány Junáka jsou Valný sněm Junáka, Náčelnictvo Junáka, Ústřední revizní komise Junáka, Rozhodčí a smírčí rada Junáka a Výkonná rada Junáka. (Junák, 2001, 7–8),

podobu hnutí. Český skauting vychází z myšlenek zakladatele světového skautingu Roberta Baden-Powella a zakladatele Woodcraftu Ernesta Thompsona Setona¹⁴.

Na počátku 20. století se středoškolský profesor a sokolský činovník Antonín Benjamin Svojsík pokusil do Sokola zavést moderní metodu z Anglie a Skandinávie, skauting. Při své snaze však neuspěl a v roce 1914 tak založil vlastní spolek – **Junák, český skaut** a sepsal knihu *Základy junáctví*. V období první republiky byl český skauting charakteristický výrazným vlastenectvím, důrazem na vědecké poznání a život v přírodě (přejímání prvků Woodcraftu E. T. Setona), skauting vzkvétal, měl kolem 60 tisíc členů, pořádal mezinárodní akce, byl podporován řadou významných osobností. Skauting byl u nás během své stoleté historie celkem **třikrát zrušen** totalitními režimy¹⁵, mezitím vždy na různě dlouhá období obnoven. Poprvé byl skauting zakázán nacisty za 2. světové války. Po válce skauting zažíval obrovský rozmach, i díky poválečnému nadšení měl čtvrt milionu členů. Podruhé byl skauting zakázán komunisty krátce po únoru 1948, potřetí pak v roce 1970 a to téměř na 20 let. Po dobu zákazů některé skautské oddíly pokračovaly v činnosti ilegálně nebo v poloilegalitě – pod hlavičkou jiných organizací. V době normalizace poloilegálně pokračovalo v činnosti až několik set skautských oddílů, lépe se jim „dařilo“ ve velkých městech – díky větší anonymitě. I když oddíly nemohly veřejně naplňovat skautské ideály, měly například vlastní zákony a slib vyjadřující hodnoty skautingu. Několik dní po sametové revoluci byl Junák veřejně obnoven, v průběhu následujících let byl přijat do mezinárodních skautských organizací a stal se členem České rady dětí a mládeže. (Zajíc et al., 2001, 15–19)

3.3 Poslání, principy a výchovná metoda skautingu

Právě poslání, principy a výchovná metoda skautingu jsou tím, co činí skauting skautingem a povědomí o jejich obsahu je nezbytné pro pochopení podstaty skautského hnutí.

Posláním skautského hnutí je podle *Stanov Junáka* „podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí, jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k sobě samým, bližním,

---

¹⁴ V tom je československé pojetí skautingu ojedinělé – světový skauting hovoří pouze o jednom zakladateli, Baden-Powellovi. (Zajíc et al., 2001, 10)

¹⁵ Mnoho skautských činovníků se za 2. světové války podílelo na odboji a přes 600 z nich bylo během války zabito. Po únoru 1948 bylo tisíce skautů odsouzeno či jinak postiženo a řada skautů odešla do exilu. (Zajíc et al., 2001, 15–19)

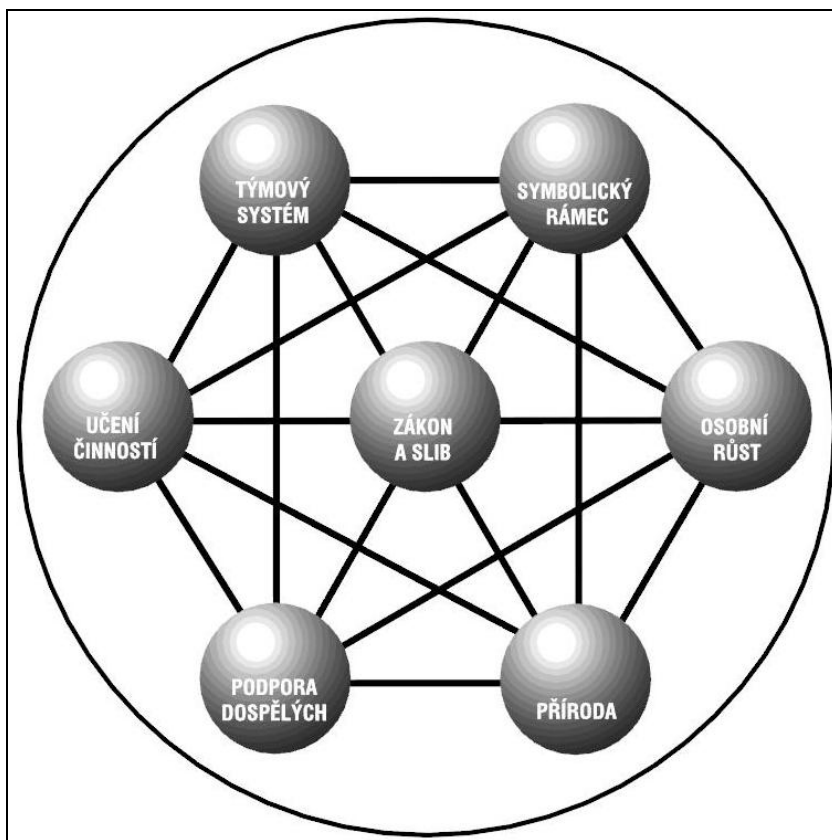
vlasti, přírodě a celému lidskému společenství v souladu s principy a metodami, stanovenými zakladateli skautského hnutí.“ (Junák, 2001, 1)

Principy skautingu jsou chápány jako jakési hodnoty skautského hnutí, představují závazná východiska, kterými se řídí všichni skauti světa. **Principy skautského hnutí** jsou rovněž zakotveny ve *Stanovách Junáka* jako „povinnost k Bohu, chápána jako povinnost hledat v životě vyšší hodnoty než materiální; povinnost vůči ostatním, chápána jako věrnost své vlasti, která je v souladu s úsilím o mír, o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami, je pojata jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti, jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě; povinnost vůči sobě, chápána jako odpovědnost za rozvoj sebe sama.“ (Junák, 2001, 1) Tyto tři základní principy jsou vyjádřeny ve skautském slibu a zákonu.

S posláním a principy skautingu úzce souvisí také **skautská výchovná metoda**, ta podle *Stanov Junáka* (Junák, 2001, 2) „vede mladého člověka na cestě osobního růstu, je soustavou výchovy a sebevýchovy vedoucí k upevňování charakteru, vytváření hodnotového systému, rozvoji dovedností a znalostí.“ Skautská výchovná metoda je rozpracována Světovou organizací Skautského hnutí (WOSM) v *Základní charakteristice skautingu* (The Essential Characteristics of Scouting, 1999): Skautská výchovná metoda je strukturovaný rámec uspořádaný k vedení a podpoře mladého člověka na stezce jeho osobního růstu. Skauting je založený na principu sebevýchovy, každý člen je považován za jedinečnou osobnost s potenciálem se rozvíjet ve všech směrech a převzít za svůj rozvoj zodpovědnost. Sebevýchova je založena na pojmu „výchova zevnitř“, kdy dětský člen hraje hlavní roli a vychovatelem je primárně on sám, což je v opozici k „výchově vnějšku“. Jde o sebevýchovu postupnou, skautská výchovná metoda pomáhá člověku v rozvoji podle jeho vlastního tempa. Skautská výchovná metoda je systém, tedy soubor vzájemně provázaných prvků, které tvoří jednotný a nedílný celek (Obrázek 4, strana 27). Každý prvek má výchovnou funkci a doplňuje účinek prvků ostatních, k fungování celého systému musí být zapojeny všechny prvky a to v souladu s cíli a principy skautingu. (WOSM, 1999, 64–65)

Protože ze schématu (Obrázek 4, strana 27) nemusí být jasně patrné, co jednotlivé pojmy znamenají a co obsahují, je nutné jednotlivé prvky skautské výchovné metody stručně popsat. **Skautský zákon** je jakýsi kodex, který poskytuje konkrétní a praktický návod, jak chápat hodnoty skautingu, **skautský slib** je pak osobní přísahou jednotlivce snažit se „jak dovede nejlépe“ žít podle skautského zákona. **Učení se činností** je cesta k rozvoji osobnosti prostřednictvím porovnávání teorie s vlastní zkušeností při vykonávání určité činnosti, jedná se tedy o učení skrze praktické zkušenosti. **Týmový systém** se týká činnosti

zpravidla několika družin v rámci skautského oddílu za podpory dospělého vedení. Družiny pracují jako tým, rozvíjí vzájemné vztahy, spolupracují, úměrně věku členů se dělí o zodpovědnost. **Symbolický rámec** je soubor symbolů, které představují výchovnou nabídku pro určitou věkovou skupinu. Symbolický rámec je založen na představivosti, smyslu pro dobrodružství, tvořivosti a vynalézavosti, stimuluje rozvoj osobnosti. **Osobní růst** je proces, při kterém dochází k rozvoji motivace jednotlivce pro vědomé a aktivní zapojení do vlastního růstu. Skautské aktivity by měly být založeny na **pobytu v přírodě**, mělo by se využívat všech jedinečných příležitostí, které příroda poskytuje k učení a rozvoji mladých lidí. **Podpora dospělých** zahrnuje tři aspekty, jež odpovídají třem různým rolím, které musí dospělý člověk ve skautském oddíle hrát: vedoucí aktivit, vychovatel a přátelský poradce. (WOSM 1999, 65–69)

Obrázek 4 Prvky skautské výchovné metody

Zdroj: WOSM (1999, 65)

3.4 Praktická činnost

Praktická činnost je realizována prostřednictvím skautských oddílů, tedy základních výchovných jednotek Junáka. Asi bychom v České republice nenašli dva stejné skautské oddíly, jednotlivé oddíly se liší počtem členů, místem působení (patrný rozdíl mezi vesnicí a

velkým městem), věkem svých členů, zaměřením činnosti, druhem a četností pořádaných akcí a v mnoha dalších ohledech. K dokreslení podoby činnosti skautských oddílů jsou v následujícím textu použity údaje pocházející ze sociologických výzkumů Junáka (Břicháček et al., 2003). Tyto číselné údaje samozřejmě nejsou klíčové, ale umožňují si představit skautskou činnost v její rozličnosti, kdy je uskutečňována prostřednictvím tolika rozdílných skautských oddílů.

Jednotlivé skautské oddíly se sdružují do středisek, které jim poskytují zázemí – mají narozdíl od oddílů právní subjektivitu. Skautské oddíly pracují se **třemi věkovými kategoriemi**: světlušky a vlčata (věk 6–10 let), skautky a skauti (věk 11–15 let) a rangers a roveři (věk nad 15 let). Zaměření oddílů je různé, některé pracují pouze s jednou věkovou kategorií (například roje světlušek a smečky vlčat), jiné pouze s dívkami či chlapci obou věkových kategorií (v oddíle jsou tedy například světlušky a skautky dohromady), jiné oddíly jsou koedukované. Rangers a roveři se většinou podílejí na vedení oddílu a přípravě programu, zároveň existují specializované oddíly pro tuto věkovou kategorii – roverské kmeny.

Oddíl se většinou skládá z několika družin, které sdružují zpravidla 6–8 členů stejné věkové kategorie. Více než polovina skautských oddílů má dvě nebo tři družiny, zbývající oddíly mají družin více nebo naopak mají jen jednu nebo žádnou družinu (to je dáno především nedostatkem členů v oddíle). Program je realizován na schůzkách družin, které většinou probíhají jednou týdně v určitý den a hodinu (asi 58 % oddílů mívá družinové schůzky jednou týdně, zbývající pak méně často nebo je nemívají vůbec, protože družiny v oddíle nemají). Asi polovina oddílů mívá jednou týdně také oddílové schůzky (setkání všech členů oddílu), ostatní je pak mívají méně často nebo je nemívají vůbec. Družinové a oddílové schůzky nejčastěji trvají 90–120 minut.

Mimo družinové a oddílové schůzky oddíly pořádají oddílové akce (výpravy), a to jednodenní nebo víkendové. Tyto akce poskytují větší prostor pro realizaci programů a působení na členy, zároveň dávají větší možnosti v začleňování jednotlivých prvků skautské výchovné metody. 80 % oddílů podniká výpravy alespoň jednou za měsíc.

Zakončením školního roku i jakýmsi vyvrcholením celoroční činnosti oddílů je letní tábor. Letní tábor dává jedinečnou možnost působit na členy oddílu, naplňovat poslání skautského hnutí, jeho principy a v plném rozsahu používat prvky skautské výchovné metody. Letní tábory pořádá drtivá většina skautských oddílů, asi třetina táborů trvá 14 dní, necelá polovina táborů je pak na 15–21 dní.

4 Postavení globálního rozvojového vzdělávání ve skautingu

Řada autorů se zabývá situací globálního rozvojového vzdělávání ve školství, avšak jen velmi malá pozornost je věnována postavení globálního rozvojového vzdělávání v oblasti neformálního, tedy mimoškolního vzdělávání, kam patří také Junák. Postavením globálního rozvojového vzdělávání v českém skautingu se zatím nikdo nezabýval, tomuto tématu doposud nebyla věnována žádná publikace ani studie.

Jisté poznatky přináší *Národní zpráva o globálním vzdělávání v České republice* (O'Loughlin a Wegimont, 2008, 21–22), která informuje o současném stavu globálního vzdělávání¹⁶ v České republice, rozebírá postavení globálního vzdělávání v řadě sektorů a uvádí doporučení vyplývající z provedeného hodnocení. Zpráva se zabývá také sektorem neformálního vzdělávání a občanské společnosti a uvádí, že globální vzdělávání je v tomto sektoru ve velmi raném stádiu vývoje. Autoři zmiňují jen několik málo iniciativ mládežnických organizací, mezi nimi i aktivity Junáka zaměřené na globální vzdělávání, zmiňují také program realizovaný Junákem spolu se společností Člověk v tísni¹⁷. Autoři v případě neformálního sektoru a občanské společnosti doporučují spolupráci FoRS a České rady dětí a mládeže na vzniku strategie pro mládežnický sektor.

Jak již bylo uvedeno výše, na začátku roku 2011 byla schválena *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015* (MZV ČR, 2011). Jako velmi pozitivní lze hodnotit fakt, že ve strategii není opomenuto neformální vzdělávání. Mezi pět hlavních cílů strategie patří také „zvýšit význam globálního rozvojového vzdělávání v oblasti neformálního vzdělávání a podpořit osvětové aktivity určené široké veřejnosti a médiím“. (MZV ČR, 2011, 5) Ve strategii je neformální vzdělávání zařazeno mezi sedm hlavních vzdělávacích oblastí, konkrétně jako Mimoškolní aktivity a zájmová činnost dětí a mládeže. U jednotlivých vzdělávacích oblastí není popsán současný stav, strategie se zaměřuje na stanovení dílčích cílů, které povedou k dosažení hlavního cíle, kterým je „zajistit všem občanům ČR přístup k informacím o rozvojových zemích a globálním rozvoji a motivovat je k aktivnímu přístupu při řešení globálních problémů a problémů rozvojového světa“. (MZV ČR, 2011, 17) Pro Mimoškolní aktivity a zájmovou činnost dětí a mládeže je ve strategii formulován cíl: „Děti a mládež budou v rámci nabízených mimoškolních aktivit

---

¹⁶ Autoři používají pojem *globální vzdělávání* a uvádějí, že může být chápán jako synonymum českého národně specifického pojmu *globální rozvojové vzdělávání*. (O'Loughlin a Wegimont, 2008, 8)

¹⁷ Autoři konkrétně nezmiňují, o jaký projekt se jedná, ale nejspíše mají na mysli sbírku *Postavme školu v Africe*.

seznamování s cíli, principy a tématy souvisejícími s globálními a rozvojovými problémy dnešního světa.“¹⁸ (MZV ČR, 2011, 20). Plnění úkolů bude průběžně monitorováno a v polovině období platnosti bude provedena průběžná monitorovací zpráva. (MZV ČR, 2011, 23) Tato monitorovací zpráva by mohla přinést cenná zjištění o začleňování globálního rozvojového vzdělávání nejen do oblasti neformálního vzdělávání.

Z důvodu, že se nelze opřít o již existující studie ani jiné materiály, bude v této kapitole současná situace globálního rozvojového vzdělávání v českém skautingu posuzována na základě toho, jaké postavení má globální rozvojové vzdělávání ve skautských výchovných nástrojích. Cílem následujícího textu je zhodnotit, zda a případně jakým způsobem je prostřednictvím skautských výchovných nástrojů globální rozvojové vzdělávání realizováno. Poslední část kapitoly je pak věnována výčtu a popisu možností, jakým způsobem může být globální rozvojové vzdělávání začleňováno do činnosti skautských oddílů.

4.1 Zhodnocení skautských výchovných nástrojů z hlediska globálního rozvojového vzdělávání

Skautské oddíly při své činnosti vycházejí z výchovných nástrojů, tedy konkrétních prostředků, které slouží k dosahování výchovných cílů. Mezi výchovné nástroje patří například skautské časopisy, zkoušky, stezky, „odborky“ (odborné zkoušky), celostátní projekty a akce, závody a další. Před nedávnem vznikl tzv. **nový výchovný program Junáka**, kdy došlo k úpravě stávajících výchovných nástrojů. Důvodem pro tuto radikální změnu byla potřeba inovovat výchovné nástroje¹⁹ tak, aby odpovídaly současné době a zájmům dnešních dětí a mladých lidí. Tato myšlenka pochází z *Charty českého skautingu na počátku 21. století* (Junák, 2005), která byla schválena XI. Valným sněmem Junáka v Třebíči v roce 2005.

---

¹⁸ Pro dosažení tohoto cíle by měla být přijata následující opatření: „zahrnout principy a témata globálního rozvojového vzdělávání do koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže a do Programů státní podpory práce s dětmi a mládeží; metodicky podpořit zahrnutí globálního rozvojového vzdělávání do činnosti školských zařízení pro zájmové vzdělávání; podporovat činnost nevládních neziskových a zájmových organizací pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase v oblasti globálního rozvojového vzdělávání; při podpoře a realizaci nabídky dostupných volnočasových aktivit zaměřených na vytváření vztahu k životnímu prostředí a k osvojení si zdravého životního stylu zdůrazňovat globální aspekt a vztah k rozvojovým zemím“. (MZV ČR, 2011, 20–21)

¹⁹ Změnou prochází „pouze“ jednotlivé výchovné prostředky, nový výchovný program je v souladu (možná i více, než ten předešlý) s posláním, principy a výchovnou metodou skautingu. (Žárská et al., 2008, 17–22)

Jedním z hlavních skautských výchovných nástrojů je **stezka**, která pomáhá v osobním rozvoji jednotlivých členů²⁰. Konkrétně se jedná o stezky pro různé věkové kategorie, tedy cestičky světlušek, stezky vlčat a skautské stezky pro skautky a skauty (termín *stezka* zde bude používán jako nadřazený termín pro jednotlivé stezky). Stezka je za jeden z hlavních výchovných nástrojů považována především díky využitelnosti v průběhu celého roku, a zároveň z důvodu, že je používána ve většině skautských oddílů, což se nedá říci o jiných výchovných nástrojích. Důležitost stezky dokazuje i to, že jako první prošla změnou v rámci nového výchovného programu Junáka. V roce 2008 byly vytvořeny zcela nové skautské stezky pro skautky a skauty, v roce 2010 pak došlo k vytvoření i nových cestiček světlušek a stezek vlčat. Na inovaci ostatních výchovných nástrojů se v současné době pracuje, jejich příprava se nachází v různé fázi.

Z důvodu, že proces inovace u většiny výchovných nástrojů zatím nebyl dokončen, bude z hlediska globálního rozvojového vzdělávání zhodnocena stezka, protože je již vypracována. V úvahu je brán i fakt, že jde, z důvodů uvedených výše, o jeden z hlavních výchovných nástrojů, ne-li přímo o nejdůležitější. V závěru kapitoly je pozornost věnována také sbírce *Postavme školu v Africe*, která má ve vztahu ke globálnímu rozvojovému vzdělávání ve skautingu výjimečné postavení.

4.1.1 Stručná charakteristika stezky

Před samotným zhodnocením stezky z hlediska globálního rozvojového vzdělávání je nezbytné stezku stručně popsat, objasnit z čeho vychází, jak funguje a na čem je postavena.

Nová stezka přináší mnoho nového oproti tzv. *starým stezkám*²¹. Nová stezka místo na „absolutních výkonech“ staví na dosažení relativního zlepšení vzhledem k výchozí situaci dítěte, motivuje k osobnímu rozvoji a zohledňuje potřeby a individualitu jednotlivce. Děti mají možnost se zapojit do výběru a hodnocení aktivit, rozhodují tak o svém rozvoji a tím i svém životě. Děti si samy stanovují cíle a postupně tak pronikají k vlastní sebevýchově. Nové pojetí stezky si klade za cíl přispět k osvojování si životního postoje dávat si cíle a dosahovat jich, který je tolik potřebný v současném světě téměř neomezených možností na jedné straně a množství nástrah na straně druhé. Základem nové stezky je důraz na **všestrannost**, což znamená rozvoj všech oblastí osobnosti člověka; **rozličnost**, tedy

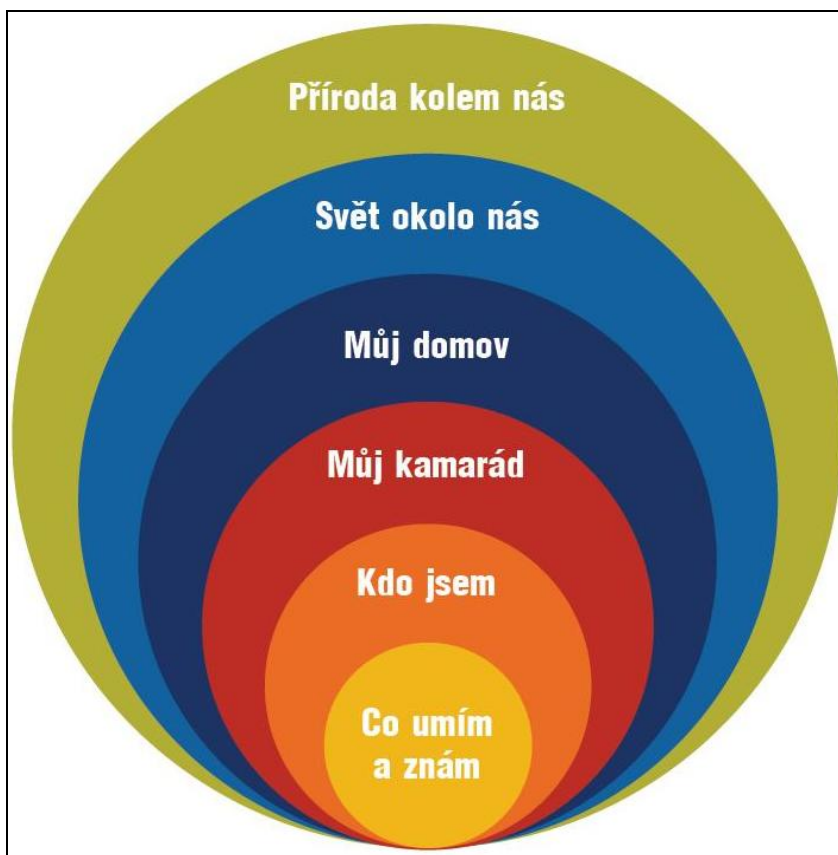
---

²⁰ Stezka je barevný sešitek určený přímo dětem, obsahuje různé úkoly – aktivity, které si děti postupně plní.

²¹ Pojmenování „staré“ a „nové“ stezky je mezi skauty běžně používáno, objevuje se na webových stránkách věnovaných novému programu i v metodických příručkách.

respekt k různým potřebám, očekáváním i schopnostem, kdy by jednotlivé aktivity stezky měly představovat výzvu a zároveň nepřekračovat možnosti dítěte; a **osobní zapojení**, které představuje možnost výběru, jak jednotlivý úkol splnit, a učení se svůj výkon hodnotit. (Žárská et al., 2008, 3–8)

Stezka ale i celý nový výchovný program vychází z **kompetencí**. Kompetence jsou rozpracovány pro všechny výchovné kategorie a vzájemně na sebe navazují. Celkem 25 klíčových kompetencí²² je rozděleno do pěti oblastí (kompetence duchovní, psychologické, manažerské, občanské a environmentální a kompetence v oblasti praktických dovedností). Jednotlivé klíčové kompetence jsou rozpracovány na 3–8 dílčích kompetencí. Z klíčových kompetencí vychází šest oblastí stezky (Obrázek 5), které jsou stejné pro všechny výchovné kategorie. Do těchto šesti oblastí stezky jsou pak rozděleny jednotlivé dílčí kompetence. Schéma (Obrázek 5) znázorňuje pohled dítěte na sebe sama a svět jeho očima, symbolizuje „rozšiřující se obzor“. (Žárská et al., 2008, 17–22)

Obrázek 5 Oblasti stezky

Zdroj: Žárská et al. (2008, 25)

---

²² Žárská et al. (2008, 18) klíčové kompetence definují jako „přenosný a univerzálně použitelný soubor vědomostí, dovedností a postojů, které potřebuje každý jedinec pro své osobní naplnění a rozvoj, pro zapojení se do společnosti a úspěšné uplatnění v životě.“

V rámci nového programu byly vytvořeny *výchovné kategorie* (Tabulka 4), tedy jakési dílčí rozdělení již existujících třech *věkových kategorií* (světlušky a vlčata, skautky a skauti, rangers a roveři). Každé výchovné kategorii je přiřazen věk a odpovídající stupeň školy, obojí však s vědomím individuálních rozdílů ve vyspělosti jedinců. U jednotlivých výchovných kategorií je vždy vytyčena hlavní změna oproti kategorii předchozí.

Tabulka 4 Výchovné kategorie

Výchovná kategorie	Hlavní změna oproti předchozí kategorii	Orientační věk	Odpovídající stupeň školy
Předškoláci		5–7 let	MŠ a 1. třída ZŠ
Světlušky a vlčata	Naučí se číst	8–10 let	1. stupeň ZŠ ²³
Mladší skautky a skauti	Počátek abstraktního myšlení	11–13 let	2. stupeň ZŠ
Starší skautky a skauti	Změna motivace – hlavní je parta	14–15 let	2. stupeň ZŠ
Mladší rangers a roveři	Přechod na střední školu	16–18 let	Střední škola
Starší rangers a roveři	Přechod na vysokou školu	Nad 19 let	Vysoká škola

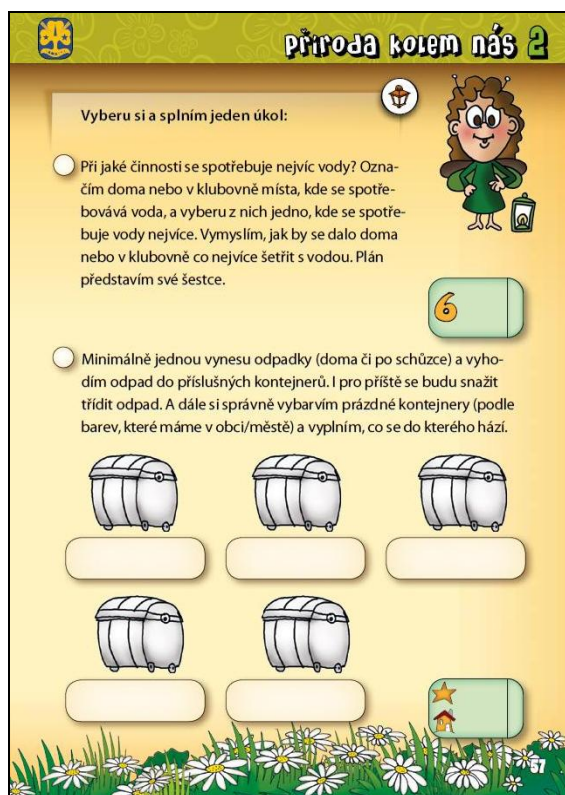
Zdroj: vytvořeno podle Klápště et al. (2008, 2)

Pro kategorii světlušek a vlčat jsou vytvořeny celkem tři stupně stezek (tedy cestiček světlušek a stezek vlčat). Pro skautky a skauty jsou vytvořeny stupně čtyři, první dva jsou určeny pro mladší skautky a skauty, třetí a čtvrtý stupeň pak pro starší. Dále byl pro tyto kategorie vytvořen tzv. Nováček, tedy něco jako průvodce dítěte, které právě vstoupilo do oddílu, ať už jako vlče či světluška nebo jako skaut či skautka. Na jakési období stezek pro předškoláky a rangers a rovery se zatím pracuje.

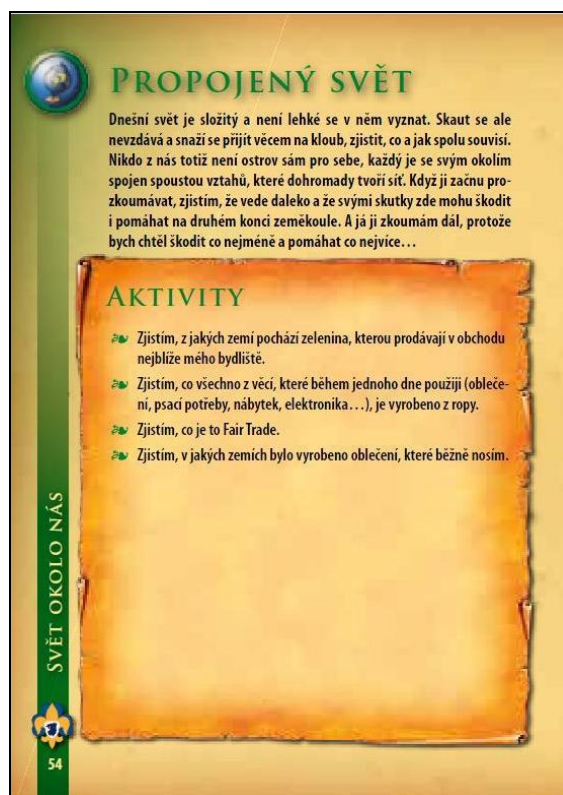
Co se týče samotné stezky, ta je složena z různých bodů, které děti postupně plní. Jednotlivé body se skládají z dílčích úkolů – aktivit, jejichž počet i náročnost se odvíjí od věku dětí. U každého bodu je mnohem více aktivit, než je potřeba splnit, některé aktivity jsou „povinné“ a jiné „volitelné“. Stezka je koncipována tak, že si děti většinu aktivit vybírají samy (s rostoucím věkem se podíl takových aktivit zvyšuje). Jednotlivé aktivity si děti mohou upravovat tak, aby jim pomohly v postupu na cestě osobního rozvoje, úměrně věku by tedy měly zhodnotit, zda jim je to či ono přínosem, vybrané aktivity by neměly být pro dítě ani příliš lehké ani příliš těžké. To vše předpokládá velkou pomoc vedoucích s výběrem i případnou úpravou aktivity, hlavně z počátku. Existuje několik možností práce se stezkou. Dítě si může vybrat aktivitu a splnit ji způsobem, který si samo určí. Další možností je zařazení programu, který umožní lépe porozumět danému bodu a připraví děti na výběr a plnění aktivit. Jinou variantou je pak zařazení programu, prostřednictvím kterého si děti přímo splní aktivitu či několik aktivit. Pro jednotlivé body stezek jsou

²³ Bez 1. třídy.

možnosti plnění různě vhodné či naopak nevhodné, ideální je zvolit jejich správnou kombinaci. Na vyhodnocování aktivit se podílejí jak děti tak jejich okolí. U světlušek a vlčat to je vedoucí, někdo z rodiny a družina (tedy shoda jejích členů), u skautek a skautů to je vedoucí, kamarád, někdo z rodiny a odborník (například učitel, trenér atd.). U jednotlivých aktivit je uvedeno, kdo jejich splnění může ohodnotit (ten by měl být na počátku o plnění aktivitu informován, aby jej mohl zhodnotit). (Žárská et al., 2008, 10–15)

Obrázek 6 Ukázka z Cestičky světlušek (druhý stupeň, oblast Příroda kolem nás)
Zdroj: Kupka et al. (2010, 57)

Obrázek 7 Ukázka ze Skautské stezky (první stupeň, oblast Společný svět)
Zdroj: Kupka et al. (2008, 54)

4.1.2 Stezka a globální rozvojové vzdělávání

Jednotlivé oblasti stezky (Obrázek 5, strana 32) se dělí na podoblasti neboli body stezky. U každého bodu jsou definovány cíle, k jejichž naplnění by měly jednotlivé body stezky přispívat. Tyto cíle se mohou jevit jako dosti obecné, to je dáno především tím, že jsou v této rovině formulovány pro všechny výchovné kategorie a jsou pro ně pak dále odděleně konkretizovány. S globálním rozvojovým vzděláváním nejvíce ze všech oblastí stezky souvisí oblast **Svět okolo nás**, cíle formulované pro pět bodů oblasti Svět kolem nás jsou uvedeny v Tabulce 5 (strana 35).

V této podkapitole je při srovnávání cílů stezky s globálním rozvojovým vzděláváním pracováno s cíli, tématy a principy globálního rozvojového vzdělávání uvedenými v podkapitole 2.2 na straně 20. Konkrétně je pracováno s cíli globálního rozvojového vzdělávání definovanými Nádvorníkem a Volfovou (2004, 16) a to se třemi oblastmi, do kterých autoři cíle rozdělili (postoje a hodnoty, dovednosti a znalosti). Dále pak text vychází z témat, principů a obecných cílů globálního rozvojového vzdělávání formulovaných v *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání* (MZV ČR, 2011).

Tabulka 5 Cíle bodů stezky oblasti Svět okolo nás

Bod stezky	Cíle bodu stezky z hlediska dítěte	
1. Já a demokracie	Chápe demokracii jako upořádání společnosti založené na důvěře v lidi. Uvědomuje si v této souvislosti význam občanské angažovanosti a občanských sdružení.	
	Dokáže uplatnit svůj hlas úměrně věku.	
	Zná základní pravidla fungování společnosti.	
	Chce se informovat a orientovat v domácím a zahraničním dění v souvislostech.	
2. Já občan	Zná místo, kde žije, a společenství lidí, do kterého patří. Orientuje se v nich a rozumí jejich fungování.	
	Umí ovlivňovat, co se kolem něj děje. Dovede pro to získat prostředky a spolupracovat s ostatními pro dosažení společného cíle.	
	Je ochoten pomáhat své komunitě i ostatním duševně i fyzicky a hledá k tomu příležitosti. Není jen pasivním pozorovatelem, ale aktivně zasahuje do dění.	
3. Propojený svět	Chápe svět jako síť vzájemných vztahů a průběžně si v ní hledá své místo. Dokáže přijmout, že svět je neustále v pohybu a proměňuje se. Před změnami nezavírá oči, ale dokáže na ně reagovat.	
	Má znalosti potřebné k povědomí o provázanosti vztahů mezi různými kulturami a společenskými skupinami. Má znalosti potřebné k povědomí o provázanosti vztahů mezi různými obory lidské činnosti a životním prostředím.	
	Uvědomuje si vazby mezi minulostí, přítomností a budoucností, dokáže si představit a zvažovat alternativní scénáře budoucnosti.	
	Uvědomuje si propojenost dnešních problémů. Zajímá se o potřebné skupiny lidí na planetě a umí jim správně a účinně pomáhat.	
4. Různost světa	Umí si vytvořit vlastní názor a obhájit ho.	Dokáže se na věci podívat z různých pohledů a vytvořit si o nich vlastní úsudek.
	Pozná situaci, kdy s ním někdo manipuluje.	Je si vědom odlišných estetických měřítek v různých dobách historie lidstva a v různých kulturách v současnosti.
	Umí rozpoznat a potlačovat předsudky a netoleranci.	Je otevřený jiným názorům a přístupům.
	Hledá hranice toho, co je ochoten tolerovat.	Uvědomuje si příčiny rozdílných způsobů myšlení, postojů, chování.
	Zná jiné kultury a náboženství.	Zná své místo v dnešním světě a má úctu ke svému kulturnímu okruhu.
	Získal konkrétní zkušenost s odlišností.	Vnímá rozmanitost (diverzitu) jako hodnotu, je pro něj obohacením, ne hrozbou.

5. Příběhy našeho světa	Chápe svět nejenom jako jednotlivosti a fakta, ale i jako mnohovýznamové příběhy; uvědomuje si jejich souvislosti s vlastním životním příběhem.	
	Má přehled o naší kulturní historii.	Zná příběh místa a krajiny, kde žije.
	Uvědomuje si, jak je současnost a on sám ovlivněn tím, jak naši předkové řešili problémy své doby, a uvědomuje si, jak problémy, které řešíme v současnosti, ovlivní budoucnost.	
	Dokáže nahlížet do příběhu skautingu a nacházet v něm poučení.	

Zdroj: zpracováno podle Klápště et al. (2008, 7–66)

První dva body oblasti Svět okolo nás, **Já a demokracie** a **Já občan** s globálním rozvojovým vzděláváním souvisí jen okrajově. Netýkají se přímo témat globálního rozvojového vzdělávání, ale spíše vytváření postojů a hodnot, u kterých by se dalo říci, že tvoří jakýsi základ pro globální rozvojové vzdělávání, připravují pro něj půdu. Jedná se například o občanskou angažovanost a demokratické myšlení, které jsou obsaženy i v cílech globálního rozvojového vzdělávání formulovaných Nádvorníkem a Volfovou (2004, 16), konkrétně ve dvou cílech, z oblasti postojů a hodnot to je cíl: „studenti jsou motivováni k tomu, aby se aktivně podíleli na řešení místních problémů a přispívali k řešení problémů na regionální, národní i mezinárodní úrovni, a to i v situacích, ze kterých jim neplynou přímé výhody“, z oblasti dovedností pak: „studenti využívají nástrojů demokracie při podílení se na veřejném životě“.

Ke globálnímu rozvojovému vzdělávání má bezpochyby nejbližší třetí bod, **Propojený svět**. U cílů formulovaných pro tento bod stezky lze nalézt také souvislost s modelem čtyř dimenzí Pikea a Selbyho²⁴, v cílech bodu stezky jsou zahrnuty všechny čtyři dimenze: vnitřní, prostorová, časová a dimenze problémů²⁵. Co se týče cílů globálního rozvojového vzdělávání formulovaných Nádvorníkem a Volfovou (2004, 16), existuje zde řada společných prvků, nejpatrnější je to u těchto cílů: „studenti přijímají zodpovědnost za sebe a svět, ve kterém žijí“, „umějí myslet systémově a hledat souvislosti“ a „chápu vzájemnou závislost a propojenost různých oblastí světa a různých dimenzí rozvoje“. V případě obecných cílů globálního rozvojového vzdělávání, cíle bodu Propojený svět souvisí s pěti ze šesti obecných cílů (nesouvisí s pátým cílem v pořadí) formulovaných v *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání* (MZV ČR, 2011, 9–10). Stejně tak je v tomto bodě obsaženo mnoho z témat globálního rozvojového vzdělávání, jedná se především o témata z oblasti Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa. Okrajově jsou zde obsažena i

²⁴ Podkapitola 2.1.1 na straně 17.

²⁵ Klápště et al. (2008) uvádějí, že vznik a obsah bodu Propojený svět byl silně ovlivněn globální výchovou. Na Pikea a Selbyho rovněž odkazují v seznamu doporučené rozšiřující literatury. Autoři dále doporučují i publikaci *Společný svět* (Nádvorník a Volfová, 2004) a uvádějí, že obsahuje jak metodiku tak i znalosti potřebné k vytvoření programu pro tento bod stezky.

témata z oblasti Globální problémy (souvislost s cílem bodu stezky „uvědomuje si propojenost dnešních problémů“) a z oblasti Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce (zde je klíčovým cílem bodu stezky především: „zajímá se o potřebné skupiny lidí na planetě a umí jim správně a účinně pomáhat“). Konkrétní témata globálního rozvojového vzdělávání jsou obsažena spíše v jednotlivých aktivitách bodu Propojený svět v různých stupních stezky (například na Obrázku 7 na straně 34 lze vidět, že v tomto stupni stezky je zahrnut především Fair Trade²⁶, dále pak téma „ekonomická globalizace včetně světového obchodu a etického spotřebitelství“). Ve vztahu k principům globálního rozvojového vzdělávání bod Propojený svět souvisí především s vzájemnou propojeností, dále pak s globální odpovědností, participací a solidaritou.

Čtvrtý bod, **Různost světa** se týká především výchovy multikulturní. Multikulturní výchova však s globálním rozvojovým vzděláváním úzce souvisí, a proto zde můžeme najít i prvky globálního rozvojového vzdělávání. Z cílů globálního rozvojového vzdělávání formulovaných Nádvorníkem a Volfovou (2004, 16) se v tomto bodě objevuje zejména respektování odlišných názorů a pohledů na svět, schopnost si na základě informací vytvořit vlastní názor a uvést pro něj argumenty, umění přijmout názor ostatních a korigovat svůj původní názor a schopnost využívat empatie při poznávání situace ostatních. V bodě Různost světa je obsažen i čtvrtý bod z obecných cílů globálního rozvojového vzdělávání formulovaných v *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání* (MZV Č4, 2011, 9–10) a sice rozvoj „vědomí globální zodpovědnosti, kulturní, etnické a náboženské tolerance a solidarity s problémy jiných, byť vzdálených lidí“, zde je klíčovým pojmem především tolerance. Co se týče témat globálního rozvojového vzdělávání, tento bod obsahuje především téma „diskriminace a xenofobie“ z oblasti Lidská práva. Ve vztahu k principům globálního rozvojového vzdělávání bod Různost světa souvisí především s principem otevřenosti a kritického myšlení.

Pátý a poslední bod, **Příběhy našeho světa** s globálním rozvojovým vzděláváním souvisí jen nepřímo. Tento bod stezky je postaven na tom, že se příběhy dají využít k pochopení souvislostí a k poučení, dále k utváření hodnot a rozvíjení schopnosti empatie. (Klápště et al., 2008) Empatie a myšlení v souvislostech rovněž patří do cílů globálního rozvojového vzdělávání formulovaných Nádvorníkem a Volfovou (2004, 16), v oblasti dovedností jsou cíle vyjádřeny následovně: „dokážou využívat empatie při poznávání

---

²⁶ V *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání* (MZV ČR, 2011, 11) jsou témata formulována spíše obecně, Fair Trade zde není obsažen. Nádvorník (2005) ale Fair Trade do témat globálního rozvojového vzdělávání zařazuje (podkapitola 2.2 na straně 20).

situace ostatních“ a „umět myslet systémově a hledat souvislosti“. Bod Příběhy našeho světa se přímo netýká témat globálního rozvojového vzdělávání, ale to ovšem jen do okamžiku, než bude k vyprávění či čtení využít příběh právě s těmito tématy. Tento bod stezky tedy nabízí nemalé možnosti začlenění témat globálního rozvojového vzdělávání, a to třeba naprosto odlišným způsobem než bývá zvykem.

V oblasti Svět okolo nás samozřejmě nemůžeme najít všechny cíle globálního rozvojového vzdělávání formulované Nádvorníkem a Volfovou (2004, 16), protože jsou tyto cíle velmi konkrétní a podrobné a to především v oblasti znalostí. Jednou ze základních myšlenek stezky je její všestrannost, což tedy brání tomu, aby byl globálnímu rozvojovému vzdělávání věnován větší prostor. To stejné však platí i pro ostatní oblasti lidského života, protože cílem stezky je pojmout co nejvíce, což ovšem upírá možnost věnovat se něčemu více podrobně.

Cíle globálního rozvojového vzdělávání formulované Nádvorníkem a Volfovou (2004, 16) se mimo znalostí, které mají studenti získat, skládají také z postojů a hodnot, které si mají vytvořit a dovedností, které mají získat. Některé postoje, hodnoty a dovednosti jsou, jak již bylo uvedeno výše, obsaženy přímo v oblasti Svět okolo nás. Mnoho dalších je však roztroušeno různě po stezce a je jim věnován prostor v jiných oblastech stezky. Mezi cíli globálního rozvojového vzdělávání je velký prostor věnován vymezování problémů a hledání jejich řešení, tomu je ve stezce věnován jeden samostatný bod, a to bod Hledání řešení²⁷ v oblasti Co umím a znám. Dále je v cílech globálního rozvojového vzdělávání kladen velký důraz na spolupráci. Spolupráce je jedním ze základních pilířů skautské výchovné metody a není na ni tedy zapomenuto ani ve stezce, konkrétně se jí věnuje bod stezky Družina jako tým v oblasti Můj domov, okrajově pak všechny body oblasti Můj kamarád, která je zaměřena na mezilidské vztahy a pomoc druhým. Ve stezce je tedy obsažena většina cílů globálního rozvojového vzdělávání z oblasti vytvořených postojů a hodnot a získaných dovedností. Ve stezce však najdeme pouze některé z cílů globálního rozvojového vzdělávání z oblasti znalostí, to může být dáno především tím, že jsou tyto cíle příliš konkrétní na to, aby mohly být ve stezce, která staví na všestrannosti, obsaženy.

---

²⁷ Cíle pro tento bod jsou formulovány následovně: „Umí popsat problém a ví, jaké informace budou k vyřešení potřebovat. Dokáže samostatně vyhledat potřebné informace, ví, kde hledat. Účinně zpracovává informace, hodnotí jejich důležitost pro daný problém. Umí informace prezentovat. Umí navrhnout různé postupy řešení, rozhodnout, které je nejvhodnější, a uskutečnit ho. Má schopnost reflexe řešení daného problému.“ (Žárská et al., 2011, 43)

Jako velmi pozitivní lze hodnotit fakt, že je ve stezce obsaženo pět ze šesti obecných cílů globálního rozvojového vzdělávání formulovaných v *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání* (MZV ČR, 2011, 9–10), což je dáno především tím, že jsou tyto cíle méně konkrétní (snad vyjma pátého, který ve stezce obsažen není) než cíle formulované Nádvořníkem a Volfovou (2004, 16). Obdobná situace nastává také u témat globálního rozvojového vzdělávání, ve stezce jsou v menší či větší míře zastoupena témata ze všech čtyř oblastí. Dále je ve stezce obsaženo pět z osmi principů globálního rozvojového vzdělávání, což lze rovněž hodnotit jako velmi pozitivní, především s ohledem na to, jak konkrétně jsou tyto principy vymezeny.

Závěrem by se dalo říci, že globální rozvojové vzdělávání má ve stezce své místo. Celá jedna šestina obsahu stezky je věnována oblasti Svět okolo nás, která má s globálním rozvojovým vzděláváním mnoho společného. Skautským oddílům je tedy poskytnut jakýsi základ, ze kterého mohou vycházet. Záleží ovšem pouze na skautských oddílech, jak s ním naloží. A sice zdali se budou globálnímu rozvojovému vzdělávání a zároveň všem tématům věnovat pouze tak, že si děti budou plnit jednotlivé aktivity stezky „mimo program“, a nebo budou tato témata zahrnuta do programu oddílu a to jak na schůzkách a výpravách tak i na táborech a jiných akcích. Zároveň je otázkou, do jaké míry je prostřednictvím stezky ve skautských oddílech realizován nový výchovný program a tím i globální rozvojové vzdělávání. Nový výchovný program je opravdu velmi novou záležitostí a proto nemá ve skautských oddílech dlouhou tradici. Po mnoho let se používaly tzv. staré stezky, které byly postaveny úplně jinak jak metodicky tak obsahově a z globálního rozvojového vzdělávání obsahovaly velmi málo, spíše by se dalo říci, že téměř nic. Zároveň je nutné podotknout, že mnoho oddílů zůstalo „věrných“ starým stezkám a nové z různých důvodů nechtějí začít používat. Nové stezky jsou postupně v oddílech zaváděny, všichni se s nimi teprve učí pracovat a jsou v tom různě úspěšní. Stezky však nabízí, především tím, jak jsou koncipovány, obrovské možnosti a to nejen pro globální rozvojové vzdělávání. Dalo by se tedy říci, že má globální rozvojové vzdělávání ve skautingu velký potenciál, u kterého ovšem záleží, jak s ním jednotlivé skautské oddíly naloží.

4.1.3 Sbírká Postavme školu v Africe

Jak již bylo uvedeno výše, mimo stezku existuje několik dalších skautských výchovných nástrojů, patří k nim i různé celostátní akce a projekty, tedy i charitativní akce. Jednou z charitativních akcí pořádaných Junákem – svazem skautů a skautek ČR je sbírká *Postavme*

školu v Africe, kterou organizuje spolu se společností Člověk v tísni. Tato sbírka je unikátní tím, že je jejím prostřednictvím realizováno globální rozvojové vzdělávání.

Sbírka *Postavme školu v Africe* je založena na tom, že skauti z celé České republiky vybírají v ulicích peníze do kasiček. Vybraná částka je pak použita na stavbu jedné nebo více škol v Etiopii, kterou realizuje společnost Člověk v tísni. Sběrka probíhá každoročně od roku 2004, za tu dobu bylo v Etiopii postaveno celkem 11 škol pro asi 2 700 dětí. (Junák, 2011) Mimo získání finančních prostředků na stavbu škol je cílem akce také alespoň částečně přispět k rozšiřování povědomí veřejnosti nejen o skautech ale především o rozvojové spolupráci, situaci školství v Africe apod. V neposlední řadě je cílem sbírky také informování členů Junáka, ať už se na sbírce podílejí či nikoliv, a nabídnout jim zajímavý program, který jim na příkladě Etiopie přiblíží situaci v rozvojových zemích. Do sbírky se mohou zapojit skautská střediska nebo i jednotlivé oddíly²⁸. Na vybírání peněz se podílejí skauti od nejmladších vlčat a světlušek až po nejstarší vedoucí. Samotné vybírání do kasiček je doprovázeno řadou kulturních akcí, jejichž výtěžek je také věnován na stavbu škol, mezi takové akce patří například koncerty, výstavy, besedy, promítání filmů a jiné. Rozsah sbírky se však odvíjí od schopností organizátorů sbírky v dané lokalitě, v jednotlivých místech se tedy rozsah sbírky velmi liší, a to od vybírání do kasiček přes informační stánek až po pořádání koncertů a jiných akcí. Ke sbírce je každoročně připraveno mnoho propagačních materiálů, kolemjdoucím jsou rozdávány informační letáky, přispívající pak dostanou také samolepku či placku s logem sbírky. Dále ke sbírce patří potištěná trička, která si mohou koupit jak skauti tak i veřejnost a tím rovněž přispět na stavbu škol.

Z hlediska současné situace globálního rozvojové vzdělávání v českém skautingu má sbírka *Postavme školu v Africe* velmi významné postavení. Jak již bylo uvedeno výše, cílem sbírky je mimo vybírání peněz na stavbu školy také informování členů Junáka. Oddíly mají jedinečnou možnost v souvislosti s konáním sbírky realizovat řadu programů. Prostřednictvím těchto programů může být dětem na příkladě Etiopie přiblížena situace v rozvojových zemích a problémy se kterými se zdejší lidé potýkají. Přímou nabídkou zaměřit programy na problematiku vzdělávání, kdy děti zjistí, jak se to má se školstvím v Etiopii a budou moci tamní situaci srovnat s Českou republikou. Existuje mnoho možností, jak mohou oddíly sbírku využít ke své činnosti, a to od účasti na sbírce, přes zařazení několika tematických her až po organizaci například africké schůzky či africké výpravy, která bude

---

²⁸ V mnoha případech je pořádání sbírky centralizované pro celé město, kdy se na organizaci sbírky podílí tým lidí a zapojuje jednotlivé skautské oddíly. Tak tomu například je po mnoho let v Olomouci, kdy mají jednotlivé vybírací skupinky přidělené své místo, aby byla „pokryta“ co největší plocha Olomouce.

plně věnována rozvojové problematice a jejímž prostřednictvím děti získají mnoho nových znalostí a v důsledku toho se budou na sbírku dívat jinýma očima. Záleží však pouze na jednotlivých oddílech, jak se sbírkou naloží a jakým způsobem ji do své činnosti zahrnou.

V průběhu několika let, kdy je sbírka pořádána, se objevilo několik zpracovaných programů, her a nápadů, jak by se oddíly mohly sbírce ve své činnosti více věnovat. Jednalo se vždy spíše o „výstřelky“, nebylo zpracováno nic jako například ucelený sborník her a nápadů na program či metodika, které by usnadňovaly zavádění programů souvisejících se sbírkou do činnosti oddílu. Průlomovým rokem se stal rok 2010, kdy byl ke sbírce přidán **projekt Postavme školu v Africe**, který se zaměřuje na sbírku jako na výchovný nástroj a přispívá k naplňování výchovných cílů.

Projekt Postavme školu v Africe byl určen pro skauty a skautky, tedy pro děti od 11 do 15 let. Projekt byl spuštěn na webu pro skauty a skautky (www.teepek.cz) v průběhu letních prázdnin 2010 a ukončen 1. prosince 2010. Projektu bylo zároveň možné se účastnit i „offline“, kdy si děti nevybíraly aktivity prostřednictvím internetu ale ve spolupráci s vedoucím oddílu. Pro rok 2011 se plánuje opět projekt realizovat a dle zkušenosti z prvního ročníku jej obměnit.

Projekt v roce 2010 fungoval na principu plnění úkolů – aktivit, motivací pro děti bylo získávání Etiopských birrů, za které si pak nakupovaly cihly na stavbu školy (buď prostřednictvím webových stránek nebo v rámci oddílu). Projekt se skládal z 35 různých aktivit rozdělených do tří kategorií podle svého zaměření: poznání, propagace a peníze. Aktivity mohl plnit jednotlivec, družina, oddíl nebo skupina kamarádů ze školy. Jednotlivé aktivity byly různě náročné, dle obtížnosti byly rozřazeny do čtyř skupin a sice na aktivity za 10, 20, 50 a 100 Etiopských birrů. Děti si na internetu nebo prostřednictvím vedoucího vybraly aktivitu, kterou chtějí plnit, po uskutečnění aktivity zhodnotily, jestli byla úspěšně splněna, tedy zda byly splněny všechny podmínky, které jsou u dané aktivity vyžadovány. Poté vložily důkaz o splnění na internet (například fotky, článek, krátké video...) nebo důkaz představily své družině či oddílu. Děti se snažily nakoupit alespoň deset cihel na stavbu školy, přičemž jedna cihla stojí 30 Etiopských birrů. Bylo tedy potřeba vydělat nejméně 300 Etiopských birrů, zároveň bylo nutné splnit alespoň dvě aktivity z každé kategorie. (Junák, 2010) Pokud dítě splnilo obě tyto podmínky, získalo nášivku projektu Postavme školu v Africe (Obrázek 8, strana 42), kterou si pak mohlo našít na svůj skautský kroj.

Obrázek 8 Nášivka projektu Postavme školu v Africe

Zdroj: Junák (2010)

Pro lepší ilustraci povahy projektu jsou v Tabulce 6 uvedeny příklady aktivit. Byly vybrány tak, aby v tabulce byly zastoupeny aktivity všech obtížností a zároveň ze všech tří kategorií.

Tabulka 6 Příklady aktivit projektu Postavme školu v Africe

Kategorie	Název aktivity	Ohodnocení	Stručný popis aktivity	Podmínky splnění
Poznání	Etiopské zajímavosti	20 Etiopských birrů	Skaut nebo skautka vyhledá několik zajímavostí o Etiopii. Zjištěné informace sdělí své dužině prostřednictvím nějakého programu či hry (ne pouhým převyprávěním).	Úspěch programu v družině (nutné). Účast celé družiny / na základě programu se oddíl přihlásí do projektu nebo se alespoň dva členové zapojí do plnění aktivit.
Poznání	Etiopský kuchař	50 Etiopských birrů	Skaut, skautka, družina nebo oddíl uvaří či upeče typické etiopské jídlo a bude jej prodávat na stánku sbírky nebo při chození s kasičkami.	Alespoň 10 lidí si pokrm koupí.
Propagace	Nalep si samolepku	10 Etiopských birrů	Skaut nebo skautka si nalepí samolepku sbírky na viditelné místo (školní batoh, pouzdro, kolo...).	Alespoň tři lidé si samolepky všimnou a zeptají se, co znamená.
Peníze	Běh pro Afriku	100 Etiopských birrů	Družina nebo oddíl uspořádá závod pro Afriku. Závodníci si seženu sponzora (rodič, firma, sám závodník...), který za něj uhradí startovné (alespoň 100 Kč), to bude vhozeno do kasičky sbírky.	Závod poběží alespoň 15 závodníků.

Zdroj: zpracováno dle Junák (2010)

Prostřednictvím aktivit z kategorie **poznání** děti získaly nové informace nejen o Etiopii, ale například i o tom, co znamená Fair Trade. Mnoho nového se děti mohly dozvědět například shlédnutím různých spotů a dokumentů o stavbě škol v Etiopii dostupných na webu věnovanému sbírce²⁹. Prostřednictvím aktivit měly děti možnost se dozvědět nové informace o Etiopii či Africe obecně, ale i o místní kultuře a současných problémech. Zároveň měly děti příležitost se naučit, jak získané informace předávat atraktivní formou svým vrstevníkům. Dále se děti mohly prostřednictvím aktivit seznámit s etiopskou či africkou kuchyní a přípravu jídel si prakticky vyzkoušet. Aktivita z kategorie **propagace** byly zaměřeny především na rozšiřování povědomí veřejnosti o sbírce. Některé aktivity se týkaly pouze propagace sbírky (například aktivita Nalep si samolepku v Tabulce 6) a jiné byly spojeny s vybíráním peněz ve prospěch sbírky. Děti měly možnost si vyzkoušet propagaci sbírky od lepení plakátů a celodenní propagace sbírky libovolným způsobem, přes vytvoření a přednesení prezentace o Africe (například ve škole) či sepsání novinového článku až po zorganizování výstavy a natočení reklamy. Aktivita z kategorie **peníze** se týkaly především získávání finančních prostředků na sbírku. Děti vybíraly peníze na stavbu škol buď prostřednictvím kasiček v ulicích nebo jinými originálnějšími způsoby. Mimo pořádání velkých akcí jako Běh pro Afriku (Tabulka 6) aktivity obsahovaly i projekty méně obsáhlé, jako například shánění sponzorů či výrobu a následný prodej předmětů, kdy výtěžek bude použit na sbírku. (Junák, 2010)

Projekt Postavme školu v Africe přispěl k rozšiřování vědomostí o rozvojových zemích, informace děti většinou získávaly na příkladě Etiopie. Projekt rovněž napomáhal rozvoji schopnosti spolupráce prostřednictvím toho, že zvláště aktivity většího rozsahu nemohly děti zvládnout samy, ale musely na nich spolupracovat v rámci družiny, oddílu, či dokonce střediska. Aktivita projektu přispívaly také k rozvoji komunikačních dovedností a organizačních schopností.

Projekt Postavme školu v Africe byl postaven na podobném principu jako stezka. Děti si vybíraly aktivity, které splní, a zároveň si v rámci možností mohly určovat, jakým způsobem se jednotlivých aktivit zhostí. Dalším spojovacím prvkem je fakt, že prostřednictvím některých aktivit projektu Postavme školu v Africe si děti mohly splnit určité aktivity ve stezce (aktivity projektu byly zaměřené například na body Moje pomoc druhým, Družina jako tým, Propojený svět a mnoho dalších). Jak už bylo uvedeno výše,

---

²⁹ Videoreportáže o školách v Etiopii jsou ke shlédnutí na <http://krizovatka.skaut.cz/projekty/charitativni-akce/postavme-skolu-v-africe/videoreportaze-skoly-v-etiopii/>.

projekt *Postavme školu v Africe* je výchovným prostředkem, který slouží k naplňování výchovných cílů. Autoři projektu ale nikde neuvádějí výchovné cíle, k jejichž naplnění by měl projekt přispívat, pravděpodobně však vycházeli z cílů definovaných pro jednotlivé body stezky.

Projekt *Postavme školu v Africe* lze z hlediska realizace globálního rozvojového vzdělávání hodnotit jako velmi přínosný. V projektu byla obsažena některá témata globálního rozvojového vzdělávání formulovaná Nádvorníkem (2005), jednalo se především o rozvojovou spolupráci, chudobu, vzdělání, Fair Trade, okrajově se zde objevila i další témata. V případě témat globálního rozvojového vzdělávání uvedených v *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání* (MZV ČR, 2011, 11) se projekt dotýkal témat z oblasti Lidských práv (chápáno ve smyslu práva člověka na vzdělání), Globálních problémů (jednalo se především o nízkou míru vzdělanosti, dále o chudobu a nerovnost, ale i ostatní globální problémy v závislosti na uchopení aktivit) a Humanitární pomoci a rozvojové spolupráce. Z principů globálního rozvojového vzdělávání uvedených v *Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání* (MZV ČR, 2011, 11) se v projektu objevuje především princip globální zodpovědnosti, participace a solidarity, okrajově pak princip vzájemné propojenosti a princip otevřenosti a kritického myšlení. Jako velmi pozitivní lze hodnotit také záměr pokračovat v projektu i v dalších letech, kdy by díky získaným zkušenostem mělo dojít k jeho zkvalitnění.

4.2 Možnosti začlenění globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů

Jak již bylo uvedeno výše, globální rozvojové vzdělávání je již řadu let realizováno prostřednictvím účasti skautských oddílů na sbírce *Postavme školu v Africe* (velký krok kupředu znamenal vznik projektu *Postavme školu v Africe*). Výše již byly popsány různé možnosti využití sbírky pro oddílovou činnost. Mimo účast na sbírce *Postavme školu v Africe* existuje řada dalších možností, jak globální rozvojové vzdělávání do činnosti skautských oddílů začlenit. Mohou být zařazeny programy, které přímo vycházejí z výchovných cílů stezky, jedná se především o oblast Svět okolo nás, která s globálním rozvojovým vzděláváním souvisí nejvíce.

Jednou z možností začlenění globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů je zařazování dílčích programů (různých her a aktivit) souvisejících s globálním

rozvojovým vzděláváním, které však nejsou součástí celku, ale jsou do činnosti oddílu zařazovány odděleně současně s programy jiného zaměření.

Další možností je zaměření celé družinové či oddílové schůzky na některé z témat globálního rozvojového vzdělávání. Tato možnost se nabízí, jak již bylo popsáno výše, například v souvislosti s účastí ve sbírce *Postavme školu v Africe*. Dále je možné program celé schůzky zaměřit tak, aby vedl k dosažení jednoho nebo více výchovných cílů.

Obdobně jako schůzky lze na témata globálního rozvojového vzdělávání zaměřit také jednodenní či vícedenní výpravy, opět platí, že vedoucí mohou při přípravě programů vycházet z cílů formulovaných ve stezce. Zde se naskýtají daleko větší možnosti, jak s tématy globálního rozvojového vzdělávání pracovat, mimo různé hry mohou být zařazeny výtvarné či jiné aktivity, které by souvisely s globálním rozvojovým vzděláváním.

Dále je možné inspirovat témata globálního rozvojového vzdělávání celoroční hru, která doprovází veškerou činnost oddílu v průběhu školního roku. Různorodá činnost skautských oddílů dává prostor i netradičním projektům jako je například adopce a případné dopisování s dítětem z rozvojové země. Prostřednictvím zapojení oddílu do adopce je možné realizovat globální rozvojové vzdělávání, a to nejen v souvislosti se samotnou adopcí, ale také zařazením programů, které jí budou inspirovány.

V neposlední řadě je možné globální rozvojové vzdělávání zařadit do programové náplně tábora, který tvoří významnou součást činnosti skautského oddílu. Zde se naskýtá celá řada možností, jak s tématy globálního rozvojového vzdělávání pracovat, a to od zařazení dílčích programů a her nezávisle na sobě v průběhu celého tábora, přes vyčlenění jednoho dne, který by byl inspirován těmito tématy, až po celotáborovou etapovou hru, která by z nich vycházela. Stejně jako v průběhu školního roku tak i na táboře může (měl by) takto zaměřený program vycházet z výchovných cílů formulovaných ve stezce a vést k dosažení těchto cílů.

Závěrem by se dalo říci, že především díky všestrannému zaměření skautingu je možné globální rozvojové vzdělávání zařadit do činnosti skautských oddílů různými způsoby a formami. Různorodá činnost skautských oddílů nabízí nemalé možnosti pro začlenění témat globálního rozvojového vzdělávání, záleží však na jednotlivých oddílech a vedoucích, jak tyto možnosti využijí. Lze také konstatovat, že má globální rozvojové vzdělávání v českém skautingu velký potenciál.

Praktická část práce

5 Východiska pro vytvoření programu

Jak již bylo uvedeno výše, poměrně velký prostor je globálnímu rozvojovému vzdělávání věnován ve stezce, skautském výchovném nástroji, který oddíly při své činnosti využívají k dosahování výchovných cílů. Stezka poskytuje skautským oddílům základ, ze kterého mohou vycházet při realizaci globálního rozvojového vzdělávání.

Samotná stezka je určena primárně dětem, které si ji plní a jimž pomáhá k osobnímu rozvoji. Ke stezkám, tedy k barevným sešitkům pro děti byla vytvořena řada metodik, které by měly pomáhat vedoucím při práci se stezkou. Za základní lze považovat metodiku *Jak pracovat se stezkou* (Žárská et al., 2008), která vysvětluje obecné principy fungování stezky a stezku vedoucím představuje, zaměřuje se na to, jak stezku do oddílu zavádět a jak s ní pracovat.

Dále pak byly vytvořeny metodiky k jednotlivým oblastem stezky, kdy je každé oblasti stezky věnována samostatná metodika. Doposud byly vytvořeny metodiky pro čtyři ze šesti oblastí stezky³⁰. V metodikách k oblastem stezky jsou formulovány cíle pro jednotlivé body stezky, které jsou dále rozpracovány pro různé výchovné kategorie. Metodiky dále obsahují věcné znalosti a stručné informace o problematice, kterou se daný bod zabývá, aby se tak vedoucí v oblasti více orientovali a byli schopni připravit kvalitní program. Kromě toho je v metodikách obsažen podrobný metodický popis, jak se jednotlivým bodům stezky v oddíle věnovat, který je doplněn konkrétními náměty na program. V druhé části metodiky je pak uvedeno a dopodrobna popsáno několik rozsáhlejších programů (her a aktivit), které mohou vedoucí využít pro přípravu programu. V závěru metodiky je doporučeno několik metodických publikací týkajících se dané oblasti, v nichž je rovněž možné nalézt inspiraci nebo hotové nápady na program.

Metodiky k jednotlivým oblastem stezky ale vedoucím nabízejí jen velmi málo námětů na program, které by mohli „vzít a využít“ pro činnost svého oddílu. Vedoucí jsou tedy odkázáni na vlastní vymýšlení programů nebo na jejich dohledávání v různých specializovaných publikacích, což ovšem není ani zdaleka jednoduchý úkol a to zejména tehdy, jedná-li se o oblast, která je složitější a vedoucí se v ní příliš neorientuje nebo o ní

---

³⁰ Na metodiku zatím čekají oblasti Můj kamarád a Můj domov.

nemá dostatek informací. Takovou oblastí se může stát právě oblast stezky Svět okolo nás, tedy oblast, která má s globálním rozvojovým vzděláváním nejvíce společného. Z toho důvodu by velké množství vedoucích skautských oddílů uvítalo zpracovaný program, který by jednak přímo souvisel se stezkou, tedy s výchovnými cíli stanovenými pro jednotlivé body stezky, a který by zároveň bez pracovního vytváření a dalšího většího upravování mohli použít ve svém oddíle. Zpracování programu, který by odpovídal těmto podmínkám, je cílem praktické části této práce.

Cílem je tedy vytvoření programu, který by napomáhal zařazení témat globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů. Aby mohl být program využit ve skautských oddílech, musí být v souladu s principy, posláním a výchovnou metodou skautingu, zároveň by měl přímo souviset se stezkou, měl by tedy přispívat k dosažení výchovných cílů zde stanovených.

Pro zpracování programu jsem vybrala bod Propojený svět z oblasti Svět okolo nás. Důvodem pro výběr byl především fakt, že tento bod nejvíce souvisí s globálním rozvojovým vzděláváním. Program by měl vést k dosažení výchovných cílů stanovených pro bod Propojený svět (Tabulka 5 na straně 35). Tyto cíle vycházejí ze čtyř dimenzí formulovaných Pikem a Selbym (podkapitola 2.1.1 na straně 17). Program se tedy věnuje těmto čtyřem dimenzím, dimenzi vnitřní, prostorové, časové a dimenzi problémů. Jednotlivé aktivity jsou zaměřeny na jednu nebo i více dimenzí. Výjimkou je dimenze vnitřní, té není věnována přímo některá z aktivit, ale spíše se jimi prolíná a děti si ji zpravidla uvědomí při reflexích, které po aktivitách následují.

Program je určen pro děti ve věku 11–13 let, tedy pro mladší skauty a skautky, což odpovídá 6. a 7. třídě na druhém stupni základní školy. Předpokládá se, že jsou děti již delší dobu v oddíle, navzájem se znají a jsou zvyklé na týmovou spolupráci. Program je koncipován pro skupinu 15 dětí, je však možné aktivity modifikovat i pro menší či naopak větší skupinu. Program není náročný na prostředí, měl by však probíhat v přírodě, v případě špatného počasí se jednotlivé aktivity dají modifikovat i do místnosti. Program je možné realizovat od jara do podzimu, je rovněž možné jej zakomponovat do programu tábora. Jednotlivé aktivity mohou být realizovány na výpravách nebo na družinových či oddílových schůzkách. Některé z aktivit se svou povahou hodí spíše na vícedenní výpravy než na schůzky.

Metodicky jsou jednotlivé aktivity podle dosavadních zkušeností autorky koncipovány s využitím východisek konstruktivistické a prožitkové pedagogiky, jsou kombinací obou

modelů. Skauting ve své podstatě staví na učení prožitkem. Je zvykem dětem předávat informace prostřednictvím her, namísto společného povídání či dokonce výkladu. Vzhledem k zaměření aktivit, které by měly dětem rozšířit znalosti a především je dát do souvislostí, je vhodné pracovat také s prekoncepty dětí. Děti si před samotnou aktivitou prostřednictvím evokace ujasní, co o daném tématu vědí, jaké jsou jejich dosavadní znalosti a popřípadě názory. S kombinovaným modelem pracuje Jan Činčera (2007b), podle něj by se kombinovaný model měl skládat ze šesti fází: evokace tématu, motivace ke hře (formou scénky, rekvizit, legendy), hra, reflexe, zobecnění a porovnání s realitou, souvislost s vlastním životem. V praktické části práce je využit kombinovaný model tak, jak jej sestavil Jan Činčera. Podle povahy jednotlivých aktivit však není vždy striktně dodržován.

Vzhledem k zaměření skautské činnosti a způsobu fungování skautských oddílů, byly k dosažení stanovených cílů zvoleny spíše hry než výukové lekce. Výukové lekce by možná vedly lépe než hry k dosažení cílů, avšak svou podobou se hodí spíše do školního prostředí. Jedná se tedy převážně o různé běhací hry, které děti velmi baví a zároveň se během nich mohou mnohé naučit. Jsou samozřejmě zařazeny i simulační a sedavé hry, avšak v menší míře. Cílem bylo najít vhodný kompromis mezi spíše povídkovou evokací a reflexí, které jsou pro dosažení stanovených cílů nezbytné, a běhací částí, která zase aktivitám přidává na atraktivnosti.

6 Podrobný popis jednotlivých aktivit

Obsahem této kapitoly je detailní popis deseti zpracovaných aktivit, které by měly napomáhat začleňování témat globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů. Některé aktivity byly převzaty a mírně pozměněny, jiné vznikly přepracováním aktivit či výukových lekcí pro potřeby skautského oddílu a další byly kompletně vytvořeny autorkou. Aktivity byly vybrány nebo vytvořeny tak, aby souvisely s cíli stanovenými pro bod stezky Propojený svět a tedy se čtyřmi dimenzemi formulovanými Pikem a Selbym. U jednotlivých aktivit je uvedeno, na které dimenze jsou zaměřeny. U každé aktivity je dále uveden čas potřebný na realizaci aktivity, pomůcky, stručná charakteristika aktivity a cíle, ke kterým by aktivita měla směřovat. Následuje detailní popis průběhu aktivity, který je většinou rozdělen na tři části: evokace a motivace, vlastní aktivita a reflexe.

Cílem aktivit je dětem představit svět v souvislostech a ukázat jim propojenost věcí, o kterých by si předtím mohly myslet, že spolu nemají nic společného. Vzhledem k věku dětí jsou jednotlivá témata předkládána zjednodušeně tak, aby je dokázaly pochopit a odnést si z nich to podstatné. K tomu slouží také reflexe, která následuje po každé aktivitě. Aby se předešlo jednotvárnosti a postupnému upadnutí zájmu o závěrečné reflexe, je u některých aktivit nabídnut způsob, jak reflexi oživit a udělat ji tak pro děti atraktivnější, zábavnější a tím i přínosnější. Jako u všech zpracovaných programů, tak i tady mnoho závisí na osobnosti vedoucího a na tom, jak dokáže jednotlivé věci dětem podat, správně je motivovat a zároveň docílit toho, aby si z aktivit něco odnesly. Aktivity jsou postaveny tak, aby přispívaly k rozvoji kooperativního jednání namísto soutěživého. U některých aktivit jsou děti rozděleny do týmů, to však není za cílem soutěže, ale spíše pro motivaci hry.

6.1 Jen se spojit³¹

Potřebný čas: 30–40 minut

Dimenze: časová a prostorová dimenze, dimenze problémů

Pomůcky: čtyři prázdné lístečky pro každého, psací potřeby

---

³¹ Aktivita byla převzata z Pike a Selby (2009a, 60–61) a zjednodušena.

Stručná charakteristika a cíle:

V průběhu aktivity děti hledají souvislosti mezi různými pojmy. Aktivita by měla děti dovést k myšlence, že v současném světě souvisí v podstatě všechno se vším. Aktivitu je vhodné zařadit jako první, nezávisle na tom, zda další z níže popsaných aktivit bude následovat nepřetržitě po ní nebo například za měsíc. Cílem aktivity je rozvoj tvořivého myšlení, představivosti, schopnosti hledat souvislosti a neotřelá řešení, dovednosti respektovat názory ostatních, schopnosti spolupracovat a myslet v souvislostech. Děti se dozví, co znamená pojem globalizace a budou jej schopny vysvětlit³².

Popis aktivity:

Evokace a motivace (5 minut) :

Každému rozdáme čtyři prázdné lístečky, děti mají za úkol na každý lísteček napsat jedno slovo (přírodninu, člověkem vytvořenou věc, zvíře, emoci), na druhou stranu pak napíší kategorii, do které slovo patří. Na lístečky mohou děti napsat cokoliv z dané kategorie, jednotlivá slova spolu nemusejí nijak souviset. Pak děti lísteček položí před sebe označením kategorie nahoru. Lístečky by měly být z tvrdšího papíru, aby nebylo vidět, co je napsáno na druhé straně.

Vlastní aktivita (20–30 minut):

Na začátek určíme kategorii (například přírodnina) a vyzveme dvě děti, aby obrátily a přečetly svůj lísteček s danou kategorií. Dvojice má 10 sekund na to, aby vymyslela alespoň jednu souvislost, vazbu mezi danými dvěma přírodninami. Pokud se to dvojici v limitu nepodaří, může jí kdokoliv pomoci. Každý z dvojice pak určí někoho dalšího a situace se opakuje. Děti mohou kdykoliv navrhnout změnu kategorie. Po rozehrání je možné hledat souvislosti i mezi pojmy z různých kategorií (například mezi člověkem vytvořenou věcí a emoci). Každý z dvojice pak určí dalšího a zároveň kategorii, kterou má říci. Žádné spojení, které děti vymyslí, by nemělo být odsouzeno či zavrhnuto jako „špatné“. Cílem aktivity není hledání „nejsprávnějších“ či dokonce „nejvýznamnějších“ vazeb, ale spíše rozvoj tvořivého myšlení dětí. Aktivitu je vhodné ukončit v pravou chvíli, kdy každý dostal prostor se zapojit a děti hra stále baví.

---

³² Slovo globalizace v podstatě charakterizuje obsah bodu Propojený svět a je vhodné, aby děti věděly, co tento pojem znamená.

Reflexe (5 minut):

Po aktivitě následuje krátká skupinová diskuze, je možné použít následující otázky: Zdálo se vám vymýšlení souvislostí lehké nebo složité? Proč? Překvapila vás nějaká souvislost? Která vás nejvíce zaujala? Napadá vás nějaká spojitost s reálným životem? V čem je současný svět například propojený? Napadají vás konkrétní příklady? Napadají vás problémy, které se týkají celého světa? Jaké? Poté se děti zeptáme: Slyšeli jsme někdy pojem globalizace? Co podle vás slovo globalizace znamená? Dokázali byste jej vysvětlit? Diskuze by měla vyústit v objasnění pojmu globalizace³³, děti by měly pochopit význam a obsah tohoto pojmu.

6.2 Výrobky

Potřebný čas: 40 minut

Dimenze: prostorová dimenze

Pomůcky: papírky s názvy oblečení

Stručná charakteristika a cíle:

Prostřednictvím aktivity si děti uvědomí, kde bylo vyrobeno oblečení, které nosí, a odkud pocházejí další výrobky, které užívají v běžném životě.

Popis aktivity:

Evokace a motivace (5 minut) :

Zeptáme se dětí, jestli ví, kde bylo vyrobeno oblečení, které mají na sobě. Necháme chvíli času na přemýšlení a padnutí odpovědí, potom dětem dáme možnost, aby zemi původu zjistily (podívají se na lísteček s údaji na tričku či kalhotách). Pak se děti můžeme zeptat: Napadají vás státy, kde se vyrábí většina oblečení? Diskuze může přesáhnout i kategorii oblečení: Víte, kde byl vyroben počítač, který máte doma?

Dětem rozdáme papírky, na kterých jsou napsány jednotlivé druhy oblečení (tričko, mikina, kalhoty, kraťasy, svetr...), každý dostane jeden papírek a podle něj si najde zbytek skupiny (děti se stejným oblečením). Papírky popíšeme tak, aby děti vytvořily skupiny po 4–5 hráčích, skupiny by měly být početně vyrovnané.

---

³³ Jednotná definice pojmu globalizace v podstatě neexistuje, zjednodušeně by se dalo říci, že se jedná o „rostoucí propojování světa ve všech oblastech života lidí“. Zpravidla se mluví o ekonomických, sociálních, kulturních a politických aspektech globalizace. (Nádvorník a Volfová, 2004, 78)

Vlastní aktivita (30 minut):

Skupiny mají za úkol během časového limitu (20 minut) najít mezi svými věcmi co nejvíce výrobků z různých zemí světa. Nemusí jít pouze o oblečení, mohou hledat i elektroniku, hygienické potřeby atd., zkrátka cokoli, na čem je zřetelně vyznačena země původu. Je na uvážení vedoucího, zda dětem umožní hledat i mezi vybavením základny (například nádobím atd.) a třeba i společným jídlem. Cílem není najít co nejvíce různých věcí, ale co největší zastoupení různých zemí. Po vypršení časového limitu si skupiny spočítají, z kolika různých zemí pocházejí jejich věci. Skupiny pak postupně vyjmenují státy, ze kterých věci pocházejí.

Reflexe (5 minut):

Děti se můžeme ptát na následující otázky: Ze kterých zemí výrobky nejčastěji pocházejí? Překvapilo vás něco? Co vás nejvíce zaujalo? Napadá vás, proč zboží většinou nepochází z České republiky? Kdyby bylo stejné zboží vyrobeno v České republice, bylo by dražší nebo levnější? Proč je zboží vyrobené v těchto zemích levnější?

6.3 Globální snídaneč³⁴

Potřebný čas: 60 minut

Dimenze: dimenze problémů

Pomůcky: jídlo a pití

Stručná charakteristika a cíle:

Děti budou na snídani rozděleny do skupin představujících kontinenty a na základě toho dostanou přiděl jídla. Aktivita dává dětem prostor vyřešit problém několika způsoby. Cílem aktivity je uvědomění si nerovnoměrného rozdělení potravin ve světě a zamyšlení se nad tímto problémem. Aktivita by měla přispět k rozvoji schopnosti spolupracovat a řešit problémy. Děti se prostřednictvím aktivity mohou vcítit do situace lidí v jiných částech světa.

Příprava aktivity:

Jídlo (a případně pití) určené na snídani rozdělíme k pěti nebo šesti samostatným stolům, které budou představovat kontinenty (Afrika, Asie, Evropa, Jižní Amerika, Severní

---

³⁴ Aktivita vznikla úpravou a zjednodušením aktivity *Rozdělení potravin ve světě* z Pike a Selby (2009b, 162–164).

Amerika, Austrálie, v případě pěti skupin vypustíme Austrálii). Na stoly dáme odlišný přiděl jídla, podle toho, jaký kontinent stoly představují, a umístíme na ně názvy kontinentů. Potraviny rozdělíme na základě poměru³⁵, na stoly tedy rozmístíme například různý počet namazaných chlebů.

Pro větší atraktivitu aktivity je vhodné rozdělení potravin více modifikovat. Jednou z možností je, že Afričané dostanou pouze suchý chléb, Asie a Jižní Amerika k chlebu dostanou také paštiku, Evropané dostanou k chlebu tavený sýr a okurek, Severní Amerika a Austrálie dostanou k chlebu tavený sýr, okurek a papriku. Důležité je zachovat rozdělení úměrné poměru, například Severní Amerika by neměla mít desetkrát více než Afrika apod.

Další možností je aktivitu rozšířit o další rozměr – vodu. Afričané dostanou jen polovinu dávky než ostatní kontinenty, protože je zde nejvíce lidí bez přístupu k nezávadné pitné vodě. Asie a Jižní Amerika dostanou stejné množství vody jako vyspělejší kontinenty – avšak pouze vodu. Evropané dostanou k vodě sirup, Severní Amerika a Austrálie dostanou k vodě jak sirup tak i například šumivé tablety nebo jiný „nadstandard“.

Popis aktivity:

Evokace a motivace (5 minut) :

Děti rozdělíme do pěti nebo šesti skupin (Afrika, Asie, Evropa, Jižní Amerika, Severní Amerika, Austrálie, v případě pěti skupin vypustíme Austrálii). Ideální je děti rozdělit už na rozcvičce prostřednictvím nějaké hříčky. Každá skupina se posadí k samostatnému stolu, podle toho, jaký kontinent představuje.

Vlastní aktivita (30 minut):

Děti se mohou bez jakéhokoliv vysvětlování pustit do jídla. Jednotlivé skupiny mohou mezi sebou jídlo vyměňovat, darovat skupině, která má méně atd. Je lepší na tuto možnost neupozorňovat, děti by na ni měly přijít samy. Pravděpodobně se na ni zeptají, dáme jim svolení.

Reflexe (5 minut):

Po snídani děti utvoří dvojice, ideální je, aby ve dvojici byl jeden z chudšího státu a druhý z bohatšího. Stanovíme časový limit (například 2 minuty) a během něj si dvojice vymění svoje dojmy ze hry a především svoje pocity. Povídání je možné modifikovat tak, že první

---

³⁵ Poměr rozdělení jídla je přibližně následující:

Afrika : Asie : Evropa : Jižní Amerika : Severní Amerika : Austrálie = 4 : 5 : 6 : 5 : 7 : 7

půlku časového limitu mluví jen první ze dvojice a druhou půlku pak ten druhý.³⁶ Poté by měla proběhnout krátká skupinová diskuze. Děti se můžeme zeptat na pocity ze hry, ale jejich rozboru není potřeba věnovat tolik času, protože si je děti již sdělily ve dvojicích. Náplň reflexe by se měla odvíjet od průběhu aktivity. Pokud se například stalo, že se děti mezi sebou nechtěly rozdělit, je důležité tuto skutečnost rozebrat. Diskuze by se měla ubírat také ke spojitosti s realitou. Děti se můžeme například ptát: Proč si myslíte, že lidé v jiných částech světa mají nedostatek jídla? Co mohou udělat pro to, aby to změnili? Co můžeme udělat my, abychom jim pomohli?

6.4 Vývoj mezinárodního obchodu³⁷

Potřebný čas: 1 hodina 15 minut

Dimenze: časová a prostorová dimenze

Pomůcky: dopravní prostředky (hračky nebo modely), velká mapa světa, časová osa, korálky ve čtyřech barvách

Stručná charakteristika a cíle:

V průběhu aktivity se ze tří nebo čtyř skupin dětí stávají koloniální mocnosti, které se snaží dovést co nejvíce zboží v průběhu několika časových období. V jednotlivých časových obdobích je možné obchodovat jen s některými částmi světa a používat pouze některé dopravní prostředky. Cílem aktivity je poukázat na to, jak minulost ovlivnila přítomnost i budoucnost, konkrétně na to, jak různé objevy a události v minulosti ovlivnily současnou podobu mezinárodního obchodu. Děti se prostřednictvím aktivity dozví o důležitých meznících v minulosti a budou schopny srovnat podobu mezinárodního obchodu dnes a v minulosti. Děti budou schopny vyjmenovat hlavní koloniální mocnosti. Hra přispívá k rozvoji týmové spolupráce.

Popis aktivity:

Evokace a motivace (15 minut) :

Děti si sednou do kroužku a zavážou oči. Po kole jim pošleme různé dopravní prostředky, ideálně hračky nebo malé modely (například letadlo, auto, kolo, motorka, loď, autobus),

---

³⁶ Forma reflexe byla převzata z Reitmayerová a Broumová (2007, 118)

³⁷ Aktivita je inspirována výukovou lekcí *Objevujeme a obchodujeme* z publikace *Svět do všech předmětů* (Demlová et al., 2009, 292–297)

dopravní prostředky by měly být co nejvíce různorodé a měly by být alespoň čtyři. V průběhu děti nesmí říct, o co se jedná, jejich úkolem je hračku rozpoznat a zapamatovat si. Až všechny věci dokolují, zeptáme se dětí, co šlo první, co druhé atd. Poté se děti zeptáme, jakým způsobem probíhala přeprava zboží a lidí v minulosti, jaké byly možnosti. Zeptáme se, co si děti představují pod pojmem mezinárodní obchod, v případě nutnosti tento pojem upřesníme.

Děti rozdělíme do skupin po 4–5 hráčích, skupiny by měly být početně vyrovnané. Skupiny představují největší koloniální mocnosti: Velkou Británii, Francii, Španělsko a Portugalsko. V případě, že budeme chtít vytvořit pouze tři skupiny (počet dětí ve skupině by neměl být nižší než čtyři), vypustíme Portugalsko. Děti se můžeme zeptat, proč si myslí, že představují právě tyto státy. Případně dětem vysvětlíme, že se jedná o hlavní koloniální mocnosti a co to znamená.

Vlastní aktivita (60 minut):

Hra se skládá z celkem pěti kol, která představují jednotlivá časová období (Příloha 1). Úkolem států je dovést co nejvíce zboží (zboží představují barevné korálky). Ke hře je vhodné použít časovou osu, na kterou vyznačíme jednotlivá časová období. Pro větší názornost je také vhodné použít velkou mapu světa, do které můžeme zakreslovat změny, které se v čase udály. Každé kolo trvá přesně 5 minut a během časového limitu se státy snaží donést co nejvíce korálků, tedy dovést co nejvíce zboží.

Po uběhnutí časového limitu následuje spočítání korálků a vysvětlení dalšího časového období. Děti se můžeme ptát, co se podle nich mohlo změnit, co mohlo usnadnit obchodování (například objevení Ameriky, vynález parního stroje, otevření Suezského průplavu, sestrojení letadla atd.). Poté dětem vysvětlíme průběh dalšího kola, je vhodné zakreslit do mapy světa změny, které ho ovlivnily (například otevření Suezského průplavu – nemusejí plout kolem Afriky, což urychlí přepravu). Přestávka mezi jednotlivými koly slouží také k odpočinku a případně domluvení strategie, neměla by však přesáhnout 5 minut.

V okolí jsou rozmístěna čtyři stanoviště (Afrika, Asie, Amerika, Austrálie), ze kterých státy budou nosit zboží (korálky), každý kontinent by měl mít korálky jiné barvy. Stanoviště jsou na různých místech a jsou vzdálena asi 50 m od místa, kde vysvětlujeme hru. Na místě vysvětlení hry si také státy budou shromažďovat dovezené zboží – korálky. Státy mohou zboží dovážet šesti způsoby (Příloha 2), vždy podle kontinentu a podle časového období, které právě probíhá. Zároveň je určeno, jaký počet korálků můžou převážet během jedné

cesty (podle druhu transportu). Před každým kolem dětem vysvětlíme, jak se změnila situace a jak mohou zboží převážet. Dětem nevysvětlujeme vše najednou před zahájením hry, ale pro každé kolo zvlášť, takto děti vše snáze pochopí a také jim to umožní uvědomit si změnu, která nastala. Hra dává možnost taktizování (například jestli je výhodnější použít letadlo, které je rychlejší, nebo parník, který naopak více uveze).

Reflexe (5 minut):

Po skončení hry si každý najde tři kamínky nebo jinou přírodninu, které je v okolí dostatek (například popadané listy). Pokaždé, když někdo promluví, odloží jeden kamínek, může tedy v diskuzi promluvit maximálně třikrát. Je ale možné, aby mu někdo svůj kamínek věnoval. Místo přírodniny je také možné použít sladkost, kterou člověk po promluvení sní. Nejprve se děti zeptáme na průběh hry a na jejich pocity. Poté se děti můžeme například ptát: Překvapilo vás během hry něco? Dozvěděli jste se něco úplně nového? Napadají vás rozdíly mezi dopravou dnes a v minulosti? Které věci podle vás nejvíce ovlivnily mezinárodní obchod? Napadají vás nějaké další vynálezy, které urychlily rozvoj mezinárodního obchodu? Jaké? Jak k mezinárodnímu obchodu přispívá internet?

6.5 Boj s pouští³⁸

Potřebný čas: 45 minut

Dimenze: dimenze problémů

Pomůcky: 2x hrací plán (Příloha 3), 2x karty ztráty a zisku (Příloha 4), hrací figurky, dva papírky pro každého, psací potřeby

Stručná charakteristika a cíle:

Z dětí se na dobu trvání aktivity stanou afričtí rolníci, kteří žijí v poměrně úrodném údolí u řeky. Za dob mládí jejich rodičů se zde žilo prostě, ale spokojeně, teď se ale všechno mění. Mají pocit, že jediný způsob, jak mohou přežít, je pěstování stále víc podzemnice, následkem toho však půda vysychá a její úrodnost klesá, jejich děti často trpí hladem. Deště jsou stále méně vydatné a lesy, které si pamatují z dětství, už z údolí skoro zmizely. Písečné duny na severu se neustále šíří. Rolníci se snaží uživit, protože jinak jim hrozí odchod do chudinských čtvrtí, tzv. slumů v nedalekém velkoměstě.

---

³⁸ Hra je převzata z Informačního systému environmentální výchovy (Nedatováno). Hra byla upravena a některé dílčí části zjednodušeny.

Cílem aktivity je představit dětem jeden z globálních problémů, rozšiřování pouští. Děti budou schopny popsat, čím je rozšiřování pouští způsobeno a jak je možné mu zabránit. Děti se prostřednictvím aktivity mohou vcítit do situace lidí v oblastech, kde k rozšiřování pouští dochází. Děti si uvědomí nelehkost situace, kdy místní lidé jsou takřka bezmocní a je nutné jim pomoci zvenčí.

Popis aktivity:

Evokace a motivace (5 minut) :

Před aktivitou se děti zeptáme: Co podle vás způsobuje rozšiřování pouští? Jak se mu dá zabránit? Děti toho pravděpodobně mnoho vědět nebudou, nevysvětľujte jim nic, na co samy neprijdou, odpovědi na většinu otázek se dozví prostřednictvím aktivity.

Vlastní aktivita (30 minut):

Děti se rozdělí na dvě skupiny, a sednou si odděleně ke stolu. Každá skupina dostane svůj herní plán (Příloha 3), v případě dostatku času je ideální, aby si děti herní plán podle instrukcí samy nakreslily. Každý dostane hrací figurku nebo nějakou její náhradu. Na jedné straně herního plánu je vyznačena řeka a na druhé chudinská čtvrť nedalekého velkoměsta. Mezi řekou a velkoměstem je deset řad políček. Na začátku si každý položí figurku na políčko u řeky. Cílem hry je zůstat co nejbližší u řeky. Ve chvíli, kdy se první hráč dostane do chudinské čtvrti, hra končí.

U herního plánu leží dvě hromádky karet: karty *zisku* a karty *ztráty* (Příloha 4). Děti po kole hází kostkou, padne-li 1 nebo 3, vezmou si kartu *zisk*, padne-li 2, 4, 5 nebo 6, vezmou si kartu *ztráta*. Podle instrukce na kartě se posunou na herním plánu. Může se stát, že děti něčemu na kartě neporozumí, v takovém případě jim vše vysvětlíme, je to nezbytné pro pochopení souvislostí. V této hře v podstatě není možné vyhrát, karty zisku současný stav příliš nezlepšují, ale spíše udržují. Tato skutečnost je v souladu se situací chudých rolníků, kteří často nejsou schopni zhoršující se situaci zlepšit. Děti mohou být z nemožnosti úspěšného dokončení hry zklamané až našťavané, je proto důležité věnovat čas reflexi.

Reflexe (5 minut):

Každý dostane lísteček, na který si nakreslí obrys hlavy. Během vymezeného času děti do obrysu vepíší nebo nakreslí všechny myšlenky, které se jim honí hlavou v souvislosti s předchozí aktivitou. Poté každý dostane druhý papírek, na který nakreslí obrys srdce a do

něj napíše či nakreslí všechny pocity, které u něj aktivita vyvolala.³⁹ Následuje společná diskuze, nejprve každý představí své dva papírky (každému by měla být dána příležitost alespoň krátce promluvit). Dále se děti můžeme ptát: Víte, čím je rozšiřování pouští způsobeno? Je možné mu nějak zabránit? Jak? Napadá vás, jak se cítí rolníci, kterých se situace přímo týká? Co mohou udělat pro to, by rozšiřování pouští zamezili? Co pro to mohou udělat lidé z jiných částí světa?

6.6 Mobily⁴⁰

Potřebný čas: 1 hodina

Dimenze: prostorová dimenze

Pomůcky: lístečky s názvy výrobců mobilních telefonů (v počtu hráčů), lístečky s názvy součástek (pro každého hráče od každého druhu jeden), korálky ve čtyřech barvách, obrázky mobilního telefonu (v počtu hráčů), mapky světa (Příloha 5), napsané názvy států, pro každého papír a psací potřeby

Stručná charakteristika a cíle:

V průběhu aktivity se z dětí stávají výrobci mobilních telefonů, kteří sbírají součástky z různých států světa a skládají z nich mobilní telefony. Cílem aktivity je, aby si děti uvědomily, co vše je obsaženo v mobilu, tedy přístroji, který každý den používají. Děti si uvědomí, co výrobě mobilu předchází a z jakých konců světa pocházejí součástky potřebné na jeho sestavení. Hra přispívá k rozvoji týmové spolupráce.

Popis aktivity:

Evokace a motivace (10 minut) :

Na úvod se děti zeptáme: Kdo z vás má mobilní telefon? Jak často jej používáte? Víte, kde byl váš mobil vyroben? Co všechno mobil obsahuje? Myslíte si, že mobilní telefon obsahuje nějaké drahé kovy? Jaké? Dětem neřekneme správnou odpověď (například na otázku ohledně drahých kovů), měly by ji získat prostřednictvím aktivity.

Dětem rozdáme lístečky s názvy nejznámějších výrobců mobilních telefonů. Na kartičkách bude tolik výrobců, kolik má být skupin (například Nokia, Samsung, LG, Motorola, Sony Ericsson,...). Děti se stejnými výrobci utvoří skupinu, skupiny by měly být po asi 3–4

---

³⁹ Forma reflexe byla převzata z Reitmayerová a Broumová (2007, 144)

⁴⁰ Hra vznikla přepracováním aktivity *Vždyť je to jen mobil* z publikace *Společný svět* (Nádvorník a Volfová, 2004, 108)

hráčích. Skupiny nutně nemusí být početně vyrovnané, pravidla hry jsou postavena tak, aby nevadilo, bude-li v nějaké skupině o jednoho hráče méně či více.

Vlastní aktivita (40 minut):

Skupiny představují výrobce mobilních telefonů a během hry si ponechají názvy podle vylosovaných lístečků. Úkolem skupin je vyrobit mobil pro každého člena skupiny (skupina o třech hráčích tedy bude mít za úkol vyrobit tři mobily). Mobil skupiny sestaví z několika součástí, které se vyrábějí v různých státech světa. Jednotlivé státy představují stanoviště, která jsou rozmístěna po okolí a jsou vzdálena asi 50 m od místa vysvětlení hry. U jednotlivých stanovišť je umístěn viditelný název dané země a mapka světa (Příloha 5) s vyznačeným státem, aby děti věděly, kde daný stát leží. V každém státě (stanovišti) děti splní úkol a za splnění získají danou součástku, součástku představuje popsany papírek. Tyto papírky skupiny shromažďují. Celkem je šest stanovišť: Hong Kong, Malajsie, Čína, Japonsko, Jižní Korea a Taiwan (Příloha 6). Podle času nebo nedostatečného počtu vedoucích je možné některé úkoly vypustit nebo je pozměnit tak, aby byly „bez dohledu“. Vypuštěním úkolu se nemyslí zrušení stanoviště, ale to, že děti na stanovišti součástku získají, aniž by splnily úkol. Není možné vypustit úkol v Malajsii, je poměrně důležitý.

Každý u sebe může nést pouze jeden papírek, takže například v Číně nemůže splnit oba úkoly nejednou (jako jediný stát má dva úkoly za dvě součástky). Každý úkol může jeden člověk splnit maximálně dvakrát, je to z toho důvodu, aby se ve skupině vystřídal všichni a jeden člověk nedělal jediný úkol stále dokola. Možnost splnit jeden úkol dvakrát namísto jednou však otvírá možnost týmové spolupráce, jinak by v podstatě šlo o soutěž jednotlivců.

Jakmile bude mít skupina všechny součástky potřebné k sestavení jednoho mobilu, donese je někdo z členů skupiny do Německa. Německo může být dalším stanovištěm nebo může být umístěno v místě vysvětlení hry (v případě nedostatku vedoucích). V Německu je zkontrolováno, jestli má skupina všechny potřebné součástky, a pak je skupině vydán obrázek mobilního telefonu. Po vysvětlení pravidel necháme skupinám chvíli času na domluvení strategie. Hra končí ve chvíli, kdy budou mít skupiny mobilní telefony pro všechny své členy.

Reflexe (10 minut):

Po skončení aktivity budou mít děti za úkol na papír napsat své dojmy ze hry, napíší je co nejstručněji formou SMS. SMS zprávy mohou být podepsané, ale také nemusí. Je důležité, aby vedoucí k této formě přistupoval vážně, jen tak se nesklouzne k legraci a snížení

hodnoty reflexe. Po napsání děti zprávy hodí do krabice a následně je společně přečteme.⁴¹ Poté následuje skupinová diskuze, děti se můžeme ptát například: Překvapilo vás během hry něco? Vzpomenete si, jaké drahé kovy mobil obsahuje? Myslíte si, že i jiné výrobky pocházejí z různých částí světa? Jaké? Napadají vás nějaké výhody a nevýhody takové propojenosti světa?

6.7 Voda⁴²

Potřebný čas: 50 minut

Dimenze: dimenze problémů

Pomůcky: hrníček nebo sklenička pro každého, různé druhy minerálky případně balené vody, velký papír nebo flipchart, nádoba na vodu pro každého (ideálně ešus), velké nádoby na vodu (kýble, hrnce, lavory)

Stručná charakteristika a cíle:

Děti společně sestaví rozpis jejich denní spotřeby vody. Dojde k havárii vodovodu a děti budou mít za úkol dohromady odnosit stejné množství vody jako by spotřeboval jeden z nich v průběhu jakéhokoliv jiného dne. Cílem aktivity je uvědomění si, jaké množství pitné vody spotřebuje člověk během jednoho dne. Děti si vyzkoušejí, jaké by to bylo, kdyby si vodu, kterou během dne potřebují, musely nosit. Dětem bude představen další globální problém, nedostatek vody. Děti se vcítí do situace lidí, kteří nemají přístup k nezávadné pitné vodě a veškerou potřebnou vodu musejí donášet ze vzdálených míst. Hra také přispívá k rozvoji schopnosti spolupráce.

Popis aktivity:

Evokace a motivace (20 minut) :

Děti si sednou do kroužku a zavážou si oči, každý bude mít v ruce skleničku nebo hrníček. Připravíme si několik druhů vody: vodu z kohoutku, minerálku bez příchutě, minerálku s příchutí (více různých příchutí), ochucenou vodu atd. Postupně dětem nalijeme vždy trochu vody do hrníčku. Děti se napijí a pak po kole řeknou, čeho si všimly, co jim přišlo zvláštní a pokusí se co nejvíce specifikovat, co právě vypily. Až takto projdou všechny vzorky, zeptáme se dětí, jestli mají dostatek pitné vody a jestli jim někdy pitná voda

---

⁴¹ Forma reflexe byla převzata z Reitmayerová a Broumová (2007, 147)

⁴² Aktivita vznikla přepracováním aktivity *Sledování spotřeby vody* z Pike a Selby (2009a, 105–107)

chyběla. Dále se děti ptáme: Mají všichni lidé na světě dostatek pitné vody? Napadají vás nějaké problémy, které může voda způsobovat?

Poté se děti zeptáme, kolik si myslí, že spotřebují litrů pitné vody za den. Necháme každého říct číslo a hned neřekneme správnou odpověď. Dále se děti zeptáme, co podle nich doma spotřebovává nejvíce vody (je to sprchování a koupání – 36 % a splachování záchodu – 27 %). Poté společně s dětmi sestavíme rozpis denní spotřeby vody a napíšeme jej na velký papír nebo flipchart tak, aby na něj všechny viděly. Je důležité spotřebu vody rozdělit do pěti fází: ráno, dopoledne, oběd, odpoledne, večer (Příloha 7). Tabulka uvedená v příloze není jediným správným výsledkem, slouží spíše jako příklad. Ta, kterou budeme používat ve hře, by měla být vycházet z toho, co řeknou děti. S pomocí vedoucího by si měly ujasnit, kdy, na co a jak často vodu potřebují. Pokud na něco děti nepřijdou (pravděpodobně je nenapadne voda na vaření a přípravu jídla), můžeme jim napovědět: Myslíte si, že je potřeba voda na přípravu jídla? Je vhodné dětem připomenout například i umývání zeleniny apod. Nejprve sestavíme rozpis denní spotřeby vody a až poté do něj dopíšeme hodnoty. Před vyřčením určitého množství vody potřebné k jednotlivým činnostem (Příloha 7) se děti zeptáme, kolik vody je podle nich na danou činnost potřeba.

Vlastní aktivita (20–30 minut):

Po sestavení rozpisu se děti ptáme: Myslíte si, že je všude na světě zaveden vodovod? Jak by to vypadalo v České republice, kdyby zde nebyl vodovod a všechna voda se musela donášet? Řekneme dětem, že došlo k havárii vodovodního potrubí a jejich úkolem bude zajistit vodu jejich kamarádovi po celý den tak, jako by k havárii nedošlo. Kamarád bude potřebovat stejné množství vody jako kterýkoliv jiný den, tedy stejné množství vody, jako jsme vypočítali podle rozpisu denní spotřeby vody. Každý má k dispozici jednu nádobu na přenášení vody, ideální je menší díl ešusu (má objem přesně jeden litr). Postupně probíhají jednotlivé části dne, během každé děti musí dohromady odnést množství vody potřebné pro danou část dne (například během dopoledne 15 litrů). Děti nosí vodu z potoka nebo nádob s vodou asi 50 m k obydlí kamaráda (obě místa vyznačíme například fáborkem), tam přinesenou vodu nalijí do nádob (kýblů, hrnců, lavorů atd.). Bohužel občas dojde ke zničení nádoby, ve které vodu přenášejí (jeden vedoucí (při větším počtu dětí mohou být dva) děti chytá a když je chytne, musí děti vodu vylít a vrátit se pro novou zpět). U obydlí kamaráda je vedoucí a kontroluje plnost ešusů, pokud je větší část vody vylita (v důsledku běhu), počítá se voda jen za půl litru. Po každé fázi bude následovat krátká přestávka, jednak pro oddechnutí ale také pro domluvení strategie do dalších kol.

Reflexe (5 minut):

Po skončení aktivity bude mít každý za úkol vymyslet jedno slovo, které nejlépe vystihuje jeho pocit ze hry. Dětem necháme chvíli času na rozmyšlenou a poté každý své slovo řekne ostatním. Následuje skupinová diskuze, děti se můžeme například ptát: Překvapilo vás množství pitné vody, které člověk za den spotřebuje? Myslíte si, že jsou nějaké možnosti jak spotřebu snížit? Jaké? Můžete pro to udělat něco i vy? Jaké by to bylo, kdybyste si veškerou vodu museli nosit? Jak by to změnilo váš život? Myslíte si, že mají všichni lidé na světě dostatek vody? Proč tomu tak není? Co může způsobit nedostatek vody?

6.8 Dopady lidské činnosti na životní prostředí

Potřebný čas: 45 minut

Dimenze: prostorová dimenze, dimenze problémů

Pomůcky: velký papír nebo flipchart, psací potřeby, kartičky (Příloha 8)

Stručná charakteristika a cíle:

V průběhu aktivity děti předvádějí dopady lidské činnosti na životní prostředí, úkolem ostatních je činnosti uhodnout. Děti si prostřednictvím aktivity uvědomí, jak lidská činnost působí na životní prostředí. Během aktivity děti použijí vědomosti, které již mají, a dají si je do souvislostí. Děti budou schopny popsat činnosti člověka, které mají negativní dopad na životní prostředí. Aktivita přispívá k rozvoji tvořivosti, myšlení v souvislostech, schopnosti hledat neotřelá řešení a předávat informace ostatním.

Popis aktivity:

Vlastní aktivita (40 minut):

Děti rozdělíme do skupin po 3–4 hráčích, skupiny nutně nemusí být početně vyrovnané. Děti si sednou do půlkruhu tak, aby jednotlivé skupiny seděly pohromadě. Před děti dáme flipchart nebo na stěnu připevníme velký papír. První skupina vyšle jednoho svého člena, ten si vylosuje kartičku (Příloha 8). Na kartičce je uvedena lidská činnost a její dopad na životní prostředí. Úkolem je ostatním předvést, co je na kartičce napsáno. Na kartičce je dále symbol, který určuje, zda má předvádějící ostatním obsah kartičky slovně vysvětlit (samozřejmě bez použití slov, která jsou uvedena na kartičce), předvést pantomimicky (bez jakýchkoliv zvuků) a nebo nakreslit na velký papír (je zakázáno psát písmena a číslice).

Ostatní mají za úkol uhodnout, co je na kartičce napsáno (i skupina, ze které je předvádějí). Je možné aktivitu pozměnit tak, že místo jednotlivců budou předvádět dvojice. Skupina, která řekne správný výsledek jako první, získává bod. Bod také získává skupina, do které patří předvádějí. Pokud se nikomu nepodaří uhodnout, co je na kartičce napsáno, skupina předvádějího bod nezíská. Hru je možné modifikovat tím, že na předvádění vymezíme časový limit, během kterého děti musejí kartičku uhodnout. Skupiny se po kole střídají, rovnoměrně by se také v předvádění měly střídat děti v jednotlivých skupinách, aby se každý dostal na řadu. Je možné aktivitu rozšířit tak, že jakmile dojdou kartičky, budou si děti moci vymyslet další dopady lidské činnosti na životní prostředí a předvést je ostatním způsobem, jakým uznají za vhodné.

Reflexe (5 minut):

Po této aktivitě není nutné dělat hlubší reflexi, ale nějaké shrnutí by následovat mělo. Děti se můžeme například ptát: Objevilo se na kartičkách něco, co jste předtím nevěděli? Překvapilo vás něco? Napadají vás další dopady lidské činnosti, které se na kartičkách neobjevily? Které dopady lidské činnosti jsou podle vás nejzávažnější? Je možné některým zabránit? Napadá vás, jakým způsobem by se to dalo udělat? Můžeme pro to něco udělat i my?

6.9 Globální oteplování⁴³

Potřebný čas: 1 hodina 45 minut

Dimenze: prostorová dimenze, dimenze problémů

Pomůcky: obrázky elektráren, barevné papírky (žluté, modré, černé a hnědé), papírové peníze, kalkulačka

Stručná charakteristika a cíle:

Děti se v průběhu aktivity stanou elektrárenskými společnostmi, které se snaží vyrobit co nejvíce elektřiny a postavit co nejvíce elektráren. Staví také tepelné elektrárny, které přispívají ke globálnímu oteplování. Cílem aktivity je uvědomění si jedné z příčin globálního oteplování. Děti zjistí, jak mohou tepelné elektrárny přispívat ke globálnímu oteplování a proč se tak děje, pochopí základní princip skleníkového efektu. Děti si uvědomí další dopady výroby elektrické energie. Děti zhodnotí výhody a nevýhody

---

⁴³ Číselné údaje v této aktivitě odpovídají realitě, byly převzaty a následně zaokrouhleny z ČEZ (2011).

tepelných, jaderných a větrných elektráren. Aktivita přispívá k rozvoji schopnosti řešit problémy a schopnosti spolupracovat a to nejen v rámci týmu, ale i mezi týmy.

Popis aktivity:

Evokace a motivace (5 minut) :

V úvodu se děti zeptáme: Jakými způsoby se vyrábí elektrická energie? Jaké druhy elektráren znáte? Co je potřeba na výrobu elektřiny v tepelné elektrárně? V jaderné? Větrné? Napadají vás nějaké dopady výroby elektrické energie? Víte, co je to skleníkový efekt? Je důležité dětem vysvětlit princip skleníkového efektu (samozřejmě zjednodušeně), aby pochopily, jak mohou tepelné elektrárny přispívat k jeho zesilování.

Vlastní aktivita (1 hodina 30 minut):

Děti rozdělíme do skupin po 4–5 lidech, skupiny by měly být početně vyrovnané. Každá skupina představuje elektrárenskou společnost. Hru je možné oživit tím, že si pro svou společnost skupina zvolí název. Cílem každé společnosti je vyrábět co nejvíce elektřiny, čím více elektřiny bude vyrábět, tím více bude vydělávat peněz a tím více elektráren si bude moci postavit. Hra má osm kol, každé kolo představuje jeden rok a trvá přesně 5 minut. Po konci každého kola se sečte, kolik elektřiny společnost vyrobila a podle toho dostane peníze, následně si může koupit další elektrárny nebo si peníze ušetřit do dalších kol. Tato přestávka slouží také k odpočinku a domluvení strategie, neměla by přesáhnout 5 minut.

Na začátku hry každá společnost dostane peníze (100 mld. Kč), za které si bude moci koupit první elektrárny (nemusí všechny peníze utratit, může si je ušetřit do dalších kol). Když si společnost koupí elektrárnu, dostane její obrázek. Společnosti mají na výběr mezi tepelnou, jadernou a větrnou elektrárnou. Jaderná elektrárna je nejdražší, avšak je méně náročná na zdroje než tepelná elektrárna. Tepelná elektrárna je náročná na zdroje a zároveň přispívá ke globálnímu oteplování (za každých 10 postavených tepelných elektráren (nezávisle na tom, která společnost je postavila) si každý musí obléci jeden kus oblečení navíc – tričko, kalhoty, svetr atd.). Je důležité na tento fakt upozornit děti před začátkem hry. Větrná elektrárna je nejlevnější a zároveň nepotřebuje žádné zdroje, problém je však s její stavbou, protože ji většinou místní obyvatelé nechtějí, je tedy nutné sehnat jejich souhlas.

Tepelná elektrárna stojí 25 mld. Kč a má výkon 500 MW, jaderná elektrárna stojí 70 mld. Kč a má výkon 1000 MW, skupina větrných elektráren (větrný park) stojí 7 mld. Kč a má výkon 200 MW (výkon i cena odpovídá 200 jednotlivých větrných

elektráren, jedna větrná elektrárna má výkon asi 1 MW a stojí kolem 35 mil. Kč). Na konci každého roku (kola) společnosti dostanou peníze za výrobu elektrické energie. Suma se neodvíjí od počtu elektráren, ale od jejich výkonu – společnosti dostanou 1 mld. Kč za 100 MW, které vlastní (například za jednu tepelnou elektrárnu dostanou 5 mld. Kč). Zároveň společnosti dostanou peníze pouze za ty elektrárny, ke kterým mají dostatek zdrojů (jen větrná elektrárna nepotřebuje žádné zdroje).

V okolí jsou rozmístěna naleziště uhlí a uranu. Na roční provoz jaderné elektrárny je potřeba pět jednotek uranu, což představuje pět žlutých lístečků (naleziště je vzdáleno asi 50 m od místa vysvětlování hry). Na roční provoz tepelné elektrárny je potřeba pět jednotek hnědého nebo černého uhlí, což představuje pět lístečků hnědé nebo černé barvy. Nejdříve mohou děti nosit uhlí z blízkého naleziště (vzdáleno asi 50 metrů od místa vysvětlování hry). Jakmile je naleziště vyčerpáno (dojdou lístečky – mělo by jich zde být asi 100), musí uhlí nosit ze vzdálenějšího naleziště (asi o 50 m dál než první naleziště). Pokud si společnost chce koupit větrnou elektrárnu, musí získat souhlas místních obyvatel, ten představuje modrý lísteček, který děti donesou z místa vzdáleného asi 50 m od místa vysvětlování hry. Jeden modrý lísteček vyjadřuje souhlas s výstavbou 200 větrných elektráren (společnost, která má jeden modrý lísteček, si tedy může koupit 200 větrných elektráren za 7 mld. Kč). Každý může nést pouze jeden lísteček, společnosti si můžou zdroje nechávat do dalších let (například pokud jim zůstane jednotka uranu navíc, nepropadne, ale můžou si ji nechat do dalšího roku). Použité zdroje energie a souhlasy s výstavbou odevzdají společnosti vedoucímu. Hru je možné oživit tím, že si skupiny budou moci mezi sebou prodávat jak elektrárny, tak zdroje a souhlasy (je vhodné jen v případě, že hru hraje starší skupina dětí, pro mladší děti by pak hra byla příliš složitá).

Může se stát, že budou mít děti s vysokými čísly problém, v tomto případě jim vždy pomůžeme a poradíme, případně vypočítáme, co potřebují. Při přípravě hry bylo zvaženo, zda nechat tato čísla nebo je vypustit, z důvodu zachování reálnosti a názornosti hry byla vysoká čísla ponechána.

Reflexe (10 minut):

Pro závěrečnou reflexi může být zajímavé použít techniku „akvárium“, zároveň tím reflexe získá další rozměr, protože děti budou více naslouchat názorům ostatních. Ze židlí vytvoříme dva soustředné kruhy (je také možné sedět na zemi), polovina dětí si sedne do vnitřního kruhu a polovina do vnějšího. Nejprve hovoří (odpovídají na otázky vedoucího) pouze děti ve vnitřním kruhu, děti ve vnější kruhu mlčí, poslouchají a pozorují. Poté se role

vymění.⁴⁴ Při delší diskuzi je možné role vyměnit vícekrát (dlouhé sezení ve vnějším kruhu děti nemusí dlouho bavit a můžou ztrácet pozornost). Dětem můžeme pokládat například tyto otázky: Jak jste se během hry cítili? Překvapilo vás, kolik stavba elektrárny stojí? Bylo pro vás jednoduché zajišťovat suroviny pro chod elektrárny? Jak jste se cítili, když jste si museli obléci další vrstvu oblečení, i když vaše skupina postavila nejméně tepelných elektráren? Která elektrárna se vám zdála nejvýhodnější? Myslíte si, že je to tak i ve skutečnosti? Napadá vás, proč jsou lidé většinou proti stavbě větrných elektráren v jejich okolí? Chtěli byste mít v blízkosti domova větrnou elektrárnu? Tepelnou? Jadernou? Napadají vás některé další negativní dopady výroby elektrické energie?

6.10 Kreslení budoucnosti⁴⁵

Potřebný čas: 30–40 minut

Dimenze: časová dimenze

Pomůcky: papír A4 pro každého, pastelky

Stručná charakteristika a cíle:

Děti se prostřednictvím aktivity zamyslí nad pravděpodobnou a preferovanou budoucností. Aktivita přispívá k rozvoji představivosti, tvořivého myšlení a schopnosti hledat neotřelá řešení. Děti také mají příležitost vyjádřit svůj názor, zároveň je od nich vyžadováno, aby naslouchaly názorům ostatních a měly pochopení pro rozdílné úhly pohledu.

Popis aktivity:

Vlastní aktivita (20–30 minut):

Každému rozdáme papír A4, děti si jej rozdělí na dvě části a budou mít za úkol nakreslit budoucnost. Do jedné části nakreslí to, co si myslí, že se stane (pravděpodobná budoucnost), do druhé části pak nakreslí to, co by chtěly, aby se stalo (preferovaná budoucnost). Je důležité dětem zadání vysvětlit tak, aby ho všechny pochopily, jen tak bude mít aktivita smysl (zvláště slovu *preferovaná* by bylo lepší se vyhnout a raději jeho význam vysvětlit jinými slovy). Během kreslení se mezi sebou nebudou děti bavit. K zadání nic dalšího neupřesňujeme ani nevysvětlujeme, i kdyby o to děti požádaly. Zdůrazníme dětem, že záleží pouze na nich, jak se úkolu zhostí, jak ho pochopí. Otvíráme tak dveře tvořivosti,

---

⁴⁴ Forma reflexe byla převzata z Reitmayerová a Broumová (2007, 118)

⁴⁵ Aktivita vznikla úpravou aktivit *Linky budoucnosti* a *Kreslení budoucnosti* z Pike a Selby (2009a, 224–227)

která je v tradičních hodinách výtvarné výchovy často zavřená. Je důležité dětem říci, že nezáleží na tom, *jak* to nakreslí, ale *co* nakreslí. Do obrázku je možné i psát, ale nemělo by se sklouznout k psaní namísto kreslení. Dětem řekneme, kolik budou mít na kreslení času.

Reflexe (10 minut):

Reflexe by měla být založena na postupném popisování obrázků jednotlivými dětmi ostatním a diskuze nad nimi. Je důležité děti upozornit, že se nikdo nebude nikomu za jeho kresbu či vysvětlení smát.

7 Závěr

Cílem první, teoretické části bakalářské práce bylo popsat současné postavení globálního rozvojového vzdělávání v českém skautingu. První kapitola je věnována konceptu globálního rozvojového vzdělávání, za velký krok kupředu v této oblasti lze považovat vytvoření *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání* na počátku roku 2011 Ministerstvem zahraničních věcí ČR. Jako velmi pozitivní lze hodnotit fakt, že je část dokumentu věnována také neformálnímu vzdělávání. Druhá kapitola obsahuje popis českého skautingu, pozornost je věnována především poslání, principům a výchovné metodě skautského hnutí a činnosti skautských oddílů.

Z poznatků uvedených v prvních dvou kapitolách vychází třetí kapitola, která je tou stěžejní v teoretické části. V této kapitole jsou popsány skautské výchovné nástroje a jsou zhodnoceny z hlediska globálního rozvojového vzdělávání. Pozornost je věnována především stezce, základnímu výchovnému nástroji používanému ve skautských oddílech. Výchovné cíle stanovené pro jednotlivé oblasti stezky byly porovnány s cíli, tématy a principy globálního rozvojového vzdělávání a bylo zjištěno, že má globální rozvojové vzdělávání ve stezkách své místo. Skautským oddílům je poskytnut základ, ze kterého mohou vycházet, ale záleží pouze na nich, jak s ním naloží. Lze však konstatovat, že má globální rozvojové vzdělávání ve stezkách velký potenciál. V další části kapitoly je rozebrána realizace globálního rozvojového vzdělávání prostřednictvím sbírky *Postavme školu v Africe*. Sbírkou lze hodnotit jako velmi přínosnou a to zejména od roku 2010, kdy byla obohacena o projekt *Postavme školu v Africe*, který se zaměřuje na sbírku jako na výchovný nástroj přispívající k naplňování výchovných cílů. V závěru teoretické části jsou uvedeny další možnosti začlenění globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů.

Cílem praktické části bylo vytvoření programu, který bude napomáhat zařazení témat globálního rozvojového vzdělávání do činnosti skautských oddílů. Praktická část vychází z poznatků teoretické části, kdy bylo zjištěno, že přes existenci několika metodik mají vedoucí skautských oddílů přístup k jen velmi málo zpracovaným programům, které by mohli využít pro činnost svého oddílu. Cílem praktické části práce tedy bylo vytvořit několik aktivit, které by skautští vedoucí mohli bez většího upravování použít ve svých oddílech. Při vytváření aktivit bylo pracováno s cíli, tématy a principy globálního rozvojového vzdělávání uvedenými v teoretické části, aktivity zároveň vycházejí z poslání,

principů a výchovné metody skautského hnutí a jsou v souladu s výchovnými cíli stanovenými ve stezce.

Vytyčeného cíle bakalářské práce bylo dle mého názoru dosaženo. V teoretické části byla zhodnocena stávající situace a na základě zjištění byla vypracována praktická část. V praktické části je zpracováno a detailně popsáno deset aktivit, které jsou určeny pro činnost skautských oddílů a měly by napomáhat začleňování témat globálního rozvojového vzdělávání. Jednotlivé aktivity jsou doplněny o přílohy, což by mělo práci s nimi co nejvíce usnadnit. Aktivity je možné dále upravovat a přizpůsobovat dle specifických potřeb.

Seznam literatury

BRANDER, Patricia, et al. *Kompas, manuál pro výchovu mládeže k lidským právům*. Praha: Argo, 2006. 422 s. Dostupné z WWW:

<http://www.mladezvakci.cz/fileadmin/user_upload/publikace/Kompas_manual.pdf>. ISBN 80-7203-827-3.

BŘICHÁČEK, Václav, et al. *Sondy do světa skautů: sociologické průzkumy Junáka 2000 – 2003*.

Brno: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2003. 64 s. Dostupné z WWW:

<<http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1223329358.pdf>>. ISBN 80-86109-96-8.

ČEZ. *Investice a návratnost VE* [online]. 2011 [cit. 2011-06-15]. [Http://www.pro-vetrniky.cz](http://www.pro-vetrniky.cz).

Dostupné z WWW: <<http://www.pro-vetrniky.cz/cs/fakta-o-vetrnych-elektrarnach/investice-a-navratnost-ve.html>>.

ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007a. 116 s.

ISBN 978-80-7315-147-8.

ČINČERA, Jan. *Práce s brou: Pro profesionály*. Praha: Grada, 2007b. 115 s. ISBN 978-80-247-

1974-0.

DEMLOVÁ, Veronika, et al. *Svět do všech předmětů: Globální témata pro 2. stupeň ZŠ a víceletá gymnázia*. Brno: Společnost pro Fair Trade ve spolupráci s Agenturou rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, 2009. 334 s. ISBN 978-80-254-5678-1.

Environmentální výchova. *Environmentální výchova* [online]. 2008 [cit. 2011-06-15]. Boj s pouští. Dostupné z WWW: <<http://www.env.wgz.cz/problemy-pedosfery/boj-s-pousti-6-a-7-trida.html>>.

HORKÁ, Hana. *Výchova pro 21. století: Koncepce globální výchovy v podmínkách české školy*. Brno: Paido, 2000. 127 s. ISBN 80-85931-85-0.

Informační systém environmentální výchovy. *Informační systém environmentální výchovy* [online].

Nedatováno [cit. 2011-06-15]. Boj s pouští. Dostupné z WWW:

<<http://isev.sweb.cz/hry/les.htm>>.

Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Charta českého skautingu na počátku 21. století* [online]. 2005 [cit. 2011-03-17]. Dostupné z WWW:

<<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/dokumenty/e-knihovna/detail-946/>>.

Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Projekt Postavme školu v Africe* [online]. 2010 [cit. 2011-03-28]. Dostupné z WWW:

<<http://krizovatka.skaut.cz/docs/?act=get&check=fd6434815d7e4427bc994fc4203799b8&id=3300&noinc=1>>.

Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Skautská křižovatka* [online]. Nedatováno1 [cit. 2011-03-09]. Logo a grafický manuál. Dostupné z WWW:

<<http://krizovatka.skaut.cz/propagace/materialy/graficky-manual/>>.

Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Skautská křižovatka* [online]. 2011 [cit. 2011-03-24].

Postavme školu v Africe!. Dostupné z WWW:

<<http://krizovatka.skaut.cz/projekty/charitativni-akce/postavme-skolu-v-africe/>>.

Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Skautský svět* [online]. Nedatováno2 [cit. 2011-03-09].

Dostupné z WWW: <<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/>>.

Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Stanovy Junáka* [online]. 2001 [cit. 2011-03-09]. Dostupné

z WWW: <<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/dokumenty-a-odkazy/>>.

KLÁPŠTĚ, Petr, et al. *Svět okolo nás: Metodika ke skautské stezce*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2008. 112 s. ISBN 978-80-86825-31-1.

KUPKA, Ondřej, et al. *Cesta země: 1. stupeň skautské stezky*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2008. 87 s. ISBN 978-80-86825-25-0.

KUPKA, Ondřej, et al. *Měsíční lucerna: 2. stupeň cestičky světlušek*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2010. 71 s. ISBN 978-80-86825-53-3.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. [online]. 2010 [cit. 2011-03-04]. *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce ČR na období 2010–2017*. 36 s. Dostupné z WWW:

<http://www.mzv.cz/public/c9/7a/f/536971_428745_Koncepce_ZRS.doc>.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. [online]. 2011 [cit. 2011-03-29] *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 – 2015*. 28 s. Dostupné z WWW:

<http://www.mzv.cz/public/c1/55/ed/612334_522532_Narodni_strategie_globalniho_rozvojoveho_vzdelavani_pro_obdobi_2011____2015.pdf>.

NÁDVORNÍK, Ondřej; VOLFOVÁ, Andrea. *Společný svět: Příručka globálního rozvojového vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni – společnost při České televizi, 2004. 321 s. ISBN 80-903510-0-X.

NÁDVORNÍK, Ondřej. *Témata globálního rozvojového vzdělávání* [online]. 2005 [cit. 2011-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.varianty.cz/download/pdf/texts_35.pdf>.

O'LOUGHLIN, Eddie; WEGIMONT, Liam. *Globální vzdělávání v České republice: Národní zpráva o globálním vzdělávání v České republice. Amsterdam: Global Education Network Europe*, 2008. 38 s. Dostupné z WWW: <http://www.varianty.cz/download/pdf/texts_154.pdf>.

PASTERNAK, Michal; SELBY, David. *Globální výchova: Základní dimenze globální výchovy, příklady aktivit*. Praha: Pražské ekologické centrum, 1992. 23 s.

PIKE, Graham; SELBY, David. *Cvičení a hry pro globální výchovu 1*. Praha: Portál, 2009a. 253 s. ISBN 978-80-7367-629-2.

PIKE, Graham; SELBY, David. *Cvičení a hry pro globální výchovu 2*. Praha: Portál, 2009a. 235 s. ISBN 978-80-7367-630-8.

PIKE, Graham; SELBY, David. *Globální výchova*. Praha: Grada, 1994. 322 s. ISBN 80-85623-98-6.

REITMAYEROVÁ, Eva; BROUMOVÁ, Věra. *Cílená zpětná vazba: Metody pro vedoucí skupin a učitele*. Praha: Portál, 2007. 173 s. ISBN 978-80-7367-317-8.

WOSM. *Základní charakteristika skautingu*. 1999. In: ZAJÍČ, Jiří, et al. *Myšlenkové základy skautingu*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2001. 85 s. ISBN 80-86109-73-9.

ZAJÍČ, Jiří, et al. *Myšlenkové základy skautingu*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2001. 85 s. ISBN 80-86109-73-9.

ŽÁRSKÁ, Magdaléna, et al. *Co umím a znám: Metodika ke skautské stezce*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2011. 103 s. ISBN 978-80-86825-58-8.

ŽÁRSKÁ, Magdaléna, et al. *Jak pracovat se stezkou: Metodika ke skautské stezce*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2008. 104 s.

Přílohy

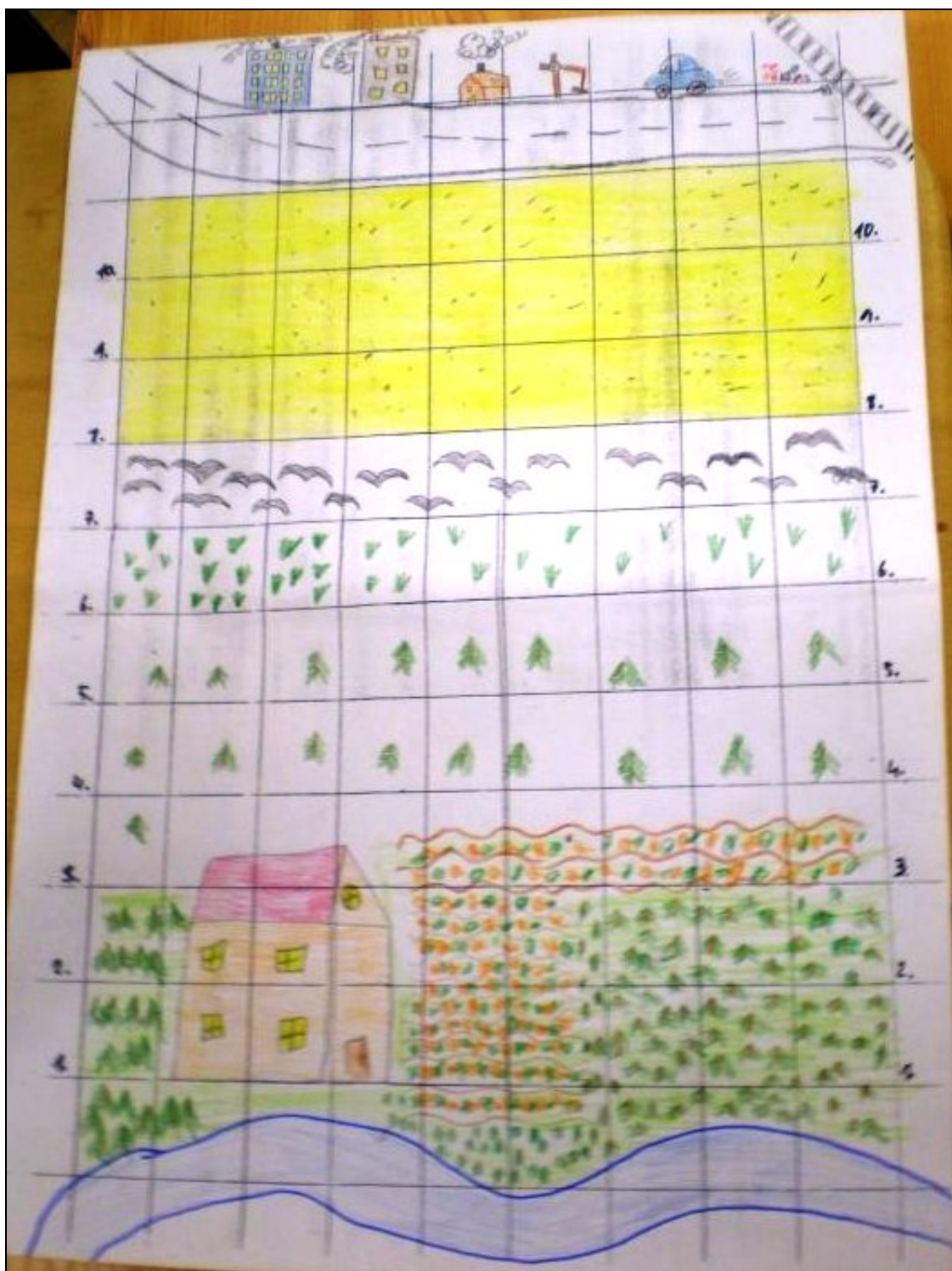
Příloha 1 Časová období

Časové období kola	Změna oproti minulému kolu	S kým a jak lze obchodovat
kolem roku 1000	-	s Afrikou (pěšky nebo plachetnicí) s Asií (pěšky – hedvábná stezka).
15. – 18. století	díky objevným plavbám jsou přístupné další dva kontinenty a zároveň je možné dostat se do Asie také na lodi	s Afrikou (pěšky nebo plachetnicí) s Asií (pěšky nebo plachetnicí) s Amerikou (plachetnicí) s Austrálií (plachetnicí)
19. století	díky vynálezu parního stroje jsou plachetnice nahrazeny parníky; jsou stavěny první železnice a je tedy možné dojet do Asie po železnici	s Afrikou (pěšky nebo parníkem) s Asií (pěšky, parníkem nebo po železnici) s Amerikou (parníkem) s Austrálií (parníkem)
rok 1869	došlo k otevření Suezského průplavu, což vedlo k urychlení plavby do Asie a Austrálie	s Afrikou (pěšky nebo parníkem) s Asií (pěšky, parníkem s využitím Suezského průplavu nebo po železnici) s Amerikou (parníkem) s Austrálií (parníkem s využitím Suezského průplavu)
druhá polovina 20. století	kdy je možné přepravovat zboží také letadlem	s Afrikou (pěšky, letadlem nebo parníkem) s Asií (pěšky, letadlem, parníkem s využitím Suezského průplavu nebo po železnici) s Amerikou (parníkem nebo letadlem) s Austrálií (parníkem s využitím Suezského průplavu nebo letadlem)

Příloha 2 Druhy transportu

Druh transportu	Způsob transportu	Množství nákladu na jednu cestu
pěšky	jednotlivec skáče po jedné noze	1 korálek
plachetnice	dvojice, která má k sobě svázanou nohu	3 korálky
parník	dvojice se drží oběma rukama	3 korálky
parník s využitím Suezského průplavu	dvojice se drží jen jednou rukou	3 korálky
železnice	dvojice jde za sebou (druhý drží prvního za ramena)	2 korálky
letadlo	jednotlivec bez omezení	1 korálek

Příloha 3 Herní plán

Zdroj: Environmentální výchova, 2008

Příloha 4 Karty ztráty a zisku

Karty zisku

Vaše komunita se účastní na velkém zalesňovacím projektu. Každý, kdo je ve stejném pásmu jako vy, se posune o 1 pásmo zpět k řece.	Díky vládní podpoře rolníci pěstují na polích zeleninu pro vlastní potřebu. Lidé mají lepší výživu, život je snadnější. Můžete zůstat tam, kde jste.
Evropská agentura pro rozvoj poskytne vaši rodině sazenice stromů vhodných jako větrolamy. Zastavili jste větrnou erozi. Můžete zůstat tam, kde jste.	Naučili jste se vhodně kombinovat stromy a zemědělské plodiny tak, že spadané listí obohacuje půdu humusem. Přestěhujte se o jedno pásmo blíže k řece.
Severoamerická elektrárenská společnost se zavázala, že vysadí ve vaší oblasti během deseti let 12 tisíc hektarů lesa, aby kompenzovala uvolňování CO ₂ do ovzduší ze svých tepelných elektráren. Přestěhujte se o 1 pásmo blíže k řece	Vláda provedla pozemkovou reformu a přidělila vám další půdu. To vám umožnilo nechat vyčerpanou půdu načas odpočinout a tím zlepšit půdní úrodnost. Zůstaňte tam, kde jste.
Ve vaší obci byla zavedena úsporná kamna, která šetří palivo. Zůstaňte tam, kde jste.	Naučili jste se sázet stromy a stavět terasy na holých svazích a tak bráníte smývání půdy. Přestěhujte se o pásmo blíže k řece.

Karty ztráty

Dlouhodobé působení nadměrné pastvy způsobilo mizení rostlinného pokryvu a půda je vystavena erozi. Postupující poušť vás zatlačila o jedno pásmo blíže k městu.	Dlouhotrvající sucho vysušilo půdu a ta ztratila odolnost vůči větrné erozi. Postupující poušť vás zatlačila o jedno pásmo blíže k městu.
Za posledních 30 let se díky hromadnému stěhování venkovského obyvatelstva zvýšila populace ve vaší oblasti o 50 %. Tím se zvýšila potřeba palivového dřeva a obnažená půda je vystavena erozi. Postupující poušť vás zatlačila o dvě pásma blíže k městu.	Vaše země je zadlužená a proto se vláda rozhodla podporovat pěstování tržních plodin pro vývoz. Aby se získalo víc zemědělské půdy, kácení se další lesy a obnažená půda je smývána deštěm. Postupující poušť vás zatlačila o dvě pásma směrem k městu.
Ve vaší oblasti bylo vykáceno mnoho lesa a na tomto území se pěstují podzemnice pro vývoz. Půda bez pokryvu rychle eroduje. Postupující poušť vás vytlačila o jedno pásmo blíže k městu.	Protože nejúrodnější půda je v rukou hrstky lidí, jste nuceni obhospodařovat neúrodnou půdu na svazích kopců. Během pár let půda ztrácí svou úrodnost. Postupující poušť vás zatlačila o jedno pásmo blíže k městu.
Vyčerpali jste půdu pěstováním podzemnice olejné. Postupující poušť vás vytlačila o jedno pásmo blíže k městu.	Vláda potřebuje zvýšit příjem z vývozu, a proto rozšířila těžbu dřeva. To vede ke zvýšené půdní erozi. Postupující poušť vás zatlačila o jedno pásmo blíže k městu.
Vaše vláda poskytuje finanční podporu na chov skotu, aby zvýšila příjmy z vývozu hovězího masa. Nové pastviny jsou získávány kácením lesa a na těchto územích pracuje půdní eroze. Postupující poušť vás vytlačila o dvě pásma blíže k městu.	Ve vaší oblasti je tak velká poptávka po palivovém dříví, že jsou káceny i malé stromky. Obnažená půda je smývána vodou. Postupující poušť vás vytlačila o jedno pásmo blíže k městu.

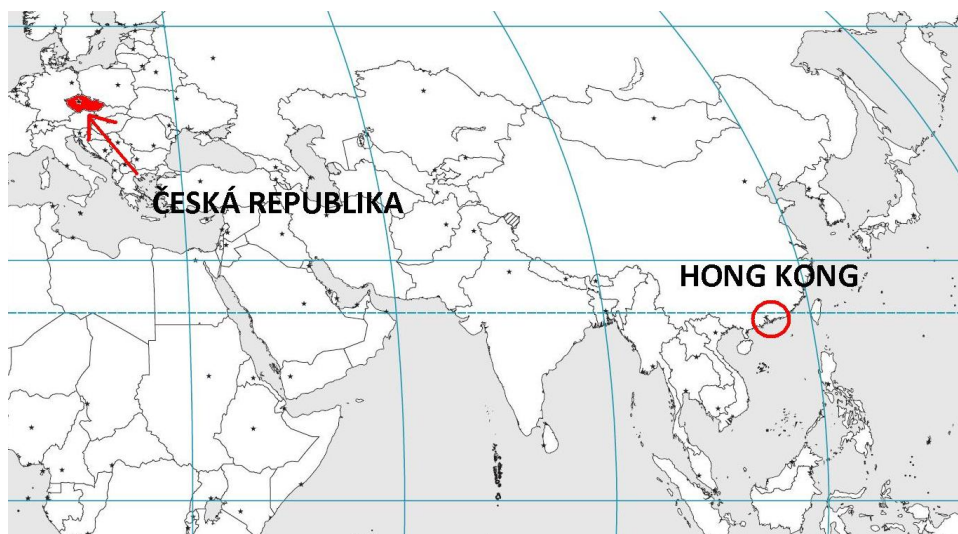

Příloha 5 Mapky světa

Malajsie

Hong Kong

Čína

Japonsko

Jižní Korea

Thaiwan

Příloha 6 Popis stanovišť

Název státu	Součástka	Úkol
Malajsie	základová deska	pro získání základové desky je nutné donést drahé kovy, které jsou potřeba na její výrobu několik desítek metrů od stanoviště Malajsie jsou rozmístěny na různých místech státu, kde se těží suroviny potřebné pro výrobu mobilů pro získání jedné základové desky je nutné získat všechny suroviny (suroviny představují korálky, děti tedy musí donést čtyři různé korálky) zlato – Jihoafrická republika, měď – Chile, nikl – Kanada, koltan – Demokratická republika Kongo
Hong Kong	anténa	anténa dešifruje přijímaný signál vyluštit krátkou šifrovanou zprávu – je potřeba mít připravené dvě varianty
Čína	baterie	vymyslet pět přístrojů, do kterých se používá baterie (např. hodiny, fotoaparát, notebook, baterka...), pokud přijde podruhé, musí vymyslet jiné přístroje
Čína	mikrofon	říct jakoukoliv básničku alespoň o čtyřech verších
Japonsko	počítačový čip	spočítat několik početních úkolů (úměrně věku)
Jižní Korea	displej	udělat 20 dřepů
Taiwan	klávesnice	říct nahlas abecedu

Příloha 7 Denní spotřeba vody

Část dne	Činnost	Spotřeba vody	Celková spotřeba
ráno	spláchnutí záchodu	10 litrů	14 litrů
	čištění zubů	1 litr	
	umytí	2 litry	
	snídaně (pití a příprava jídla)	1 litr	
dopoledne	umytí rukou	2 litry	15 litrů
	svačinka do školy (pití a příprava jídla)	1 litr	
	spláchnutí záchodu	10 litrů	
	umytí rukou	2 litry	
oběd	oběd (pití a příprava jídla)	10 litrů	22 litrů
	spláchnutí záchodu	10 litrů	
	umytí rukou	2 litry	
odpoledne	svačinka (pití a příprava jídla)	1 litr	13 litrů
	spláchnutí záchodu	10 litrů	
	umytí rukou	2 litry	
večer	večeře (pití a příprava jídla)	2 litry	95 litrů
	spláchnutí záchodu	10 litrů	
	umytí rukou	2 litry	
	sprchování (5 minut po 20 litrech) nebo vana	80 litrů	
	čištění zubů	1 litr	
			159 litrů

Spotřeba vody při jednotlivých činnostech:

Do denní spotřeby na osobu není zahrnuto umývání nádobí, praní atd., protože lze jen těžko přepočítat na osobu, jedná se spíše o údaj o domácnosti.

Činnost	Spotřeba vody
spláchnutí záchodu	10 litrů
umytí rukou	2 litry
čištění zubů	1–4 litry podle toho, zda necháváme téct vodu
sprchování nebo napuštěná vana	80 litrů (u sprchování 4 minuty – 20 litrů za minutu)
pití a příprava jídla	15 litrů na den, zde rozděleno: snídaně a svačiny po 1 litru, večeře 2 litry a oběd 10 litrů (z důvodu vaření)

Příloha 8 Kartičky

kreslení

slovní popis

pantomima

Při těžbě ropy uniká ropa do moře.	Mytí aut způsobuje znečištění půdy a vody.	Při jízdě autem uniká oxid uhličitý do ovzduší.
Při topení uhlím unikají do ovzduší škodlivé látky.	Těžba hnědého uhlí ničí krajinu (povrchová těžba).	Kvůli stavbě přehrad dochází k zaplavení velkého území.
Továrny vypouštějí odpadní vody do řek a tím je znečišťují.	Lovem zvěře člověk již způsobil vyhynutí mnoha druhů živočichů.	Kvůli poddolování při těžbě černého uhlí dochází k poklesu terénu.
Při transportu ropy tankery dochází k haváriím a úniku ropy do moře.	Při letu letadlem se dostávají škodlivé látky do vyšších vrstev atmosféry.	U skládek odpadu hrozí únik škodlivých chemických látek do půdy a vody.
Kvůli výrobě papíru jsou káceny lesy jak u nás tak i tropické deštné pralesy.	Stavba silnic (především dálnic) zabraňuje volnému pohybu divokých zvířat.	Postřiky rostlin proti chorobám a škůdcům způsobují zamoření půdy a vody.
Kvůli špatnému obdělávání zemědělské půdy je úrodná půda odnášena vodou.	Při rozšiřování plochy orné půdy dochází ke kácení tropického deštného pralesa.	Nadměrný lov ryb způsobuje jejich velký úbytek a hrozí vyhynutí některých druhů.
Nadměrné zavlažování zemědělské půdy způsobuje vysychání jezer a vodních toků.	Kvůli nadměrnému používání průmyslových hnojiv dochází k zamoření půd a vody.	Spalování uhlí v tepelných elektrárnách způsobuje kyselé deště, které poškozují stromy.
Při výrobě elektřiny v jaderných elektrárnách vzniká radioaktivní odpad, který se musí uložit na stovky tisíc let.	Kvůli ničení přirozeného prostředí rostlin a živočichů dochází k úbytku počtu druhů.	